

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

завідувач кафедри

Попова О.Ю.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ” 2024 року

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему «Управління фінансовим станом суб'єкта господарювання в умовах конкурентного ринку»

Виконала: студентка 2 курсу, групи ФіКзм-22

(шифр групи)

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Сербулова Я.О.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри УФЕБ Ляшок Н.Ю.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства

О.О. Фоміна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній роботі немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

студент

(підпис)

Луцьк– 2024 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіко -гуманітарний

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

Освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(шифр і назва)

Затверджую:
зав. кафедрою УФЕБ

О.Ю. Попова

«__» _____ 2024р

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентки

Сербулова Яна Олександрівна

1. Тема роботи «Управління фінансовим станом суб'єкта господарювання в умовах конкурентного ринку»

керівник проекту (роботи) Ляшок Наталія Юріївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по інституту від « 22 » 02 2024 р. № 73

2. Термін здачі студентом закінченої роботи 10 травня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи техніко-економічні показники діяльності ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля», фінансова звітність

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити) теоретичні аспекти фінансового управління на основі виробництва конкурентоспроможної продукції підприємства; комплексна оцінка фінансового стану підприємства; аналіз конкурентоспроможності підприємства та його продукції; практичні рекомендації щодо зниження собівартості продукції на основі виробництва конкурентоспроможної продукції; заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства; розробка моделі оптимізації фінансової стійкості

5. Перелік графічного матеріалу: основні положення випускної кваліфікаційної роботи; механізм управління фінансовою стійкістю підприємства; функції фінансового менеджменту; основні техніко-економічні показники шахти за період 2019-2023 років; аналіз конкурентоспроможності підприємства; динаміка показників ділової активності ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля»; аналіз ліквідності балансу; показники ліквідності та платоспроможності підприємства; дослідження типу фінансової стійкості підприємства; коефіцієнти довгострокової платоспроможності шахти; показники рентабельності; аналіз проблем та причин фінансової нестабільності шахти; модель підвищення конкурентоспроможності підприємства; запропоновані заходи з підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства

6. Консультанти з проекту (роботи), із зазначенням розділів, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1.	к.е.н, доц. Ляшок Н.Ю.	1.03.2024	20.03.2024
2.	к.е.н, доц. Ляшок Н.Ю.	20.03.2024	10.04.2024
3.	к.е.н, доц. Ляшок Н.Ю.	10.04. 2024	1.05.2024
Нормо-контроль	д.е.н, проф. Попова О.Ю.	10.03.2024	10.05.2024

7. Дата видачі завдання 20.02.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і затвердження теми дослідження	16.02.2024	
2.	Складання завдання на виконання випускної кваліфікаційної роботи, складання плану роботи	20.02.2024	
3.	Вивчення економічної літератури з обраної теми роботи та написання першого розділу	5.03.2024	
4.	Аналіз статистично-економічної інформації з досліджуваної проблеми та написання другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	20.03.2024	
5.	Розробка рекомендацій та заходів щодо підвищення ефективності, які розглянуті в ракурсі обраної теми роботи	10. 04.2024	
6.	Оформлення вступу, висновків, реферату, демонстраційних аркушів	1. 05.2024	
7.	Подання виконаної роботи на зовнішнє рецензування	5.05.2024	
8.	Підписання випускної кваліфікаційної роботи у завідувача кафедри та подання документів до ДЕК	15.05.2024	

Студентка _____

Я.О. Сербулова
(підпис)

Керівник роботи _____

Н.Ю.Ляшок
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Сербулова Я.О. Управління фінансовим станом суб'єкта господарювання в умовах конкурентного ринку / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – ДВНЗ ДонНТУ, Луцьк, 2024.

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні аспекти фінансового управління на основі виробництва конкурентоспроможної продукції підприємства, здійснено комплексну оцінку фінансового стану підприємства, а також запропоновано заходи з покращення фінансового стану підприємства в умовах конкурентного ринку.

Ключові слова: фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансове управління, витрати, конкурентоспроможність

Сербулова Я.О., Ляшок Н.Ю. Аналіз фінансового стану підприємства з позиції конкурентоспроможності Сучасні тенденції розвитку економіки та обліку: наукові горизонти. Всеукраїнська науково-практична конференція 21 березня 2024 року: Збірник тез доповідей. – Луцьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2024.-.С.215-217

SUMMARY

Serbulova Ya.O. Management of the financial condition of a business entity in the conditions of a competitive market / Graduation qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 Finance, banking and insurance. - DVNZ DonNTU, Lutsk, 2024.

In the graduation thesis, the theoretical aspects of financial management based on the production of competitive products of the enterprise were investigated, a comprehensive assessment of the financial condition of the enterprise was carried out, and measures to improve the financial condition of the enterprise in the conditions of a competitive market were proposed.

Key words: finance, financial condition, financial sustainability, financial management, costs, competitiveness

Serbulova Y.O., Lyashok N.Yu. Analysis of the financial state of the enterprise from the standpoint of competitiveness. Modern trends in the development of economics and accounting: scientific horizons. All-Ukrainian scientific and practical conference on March 21, 2024: Collection of abstracts of reports. – Lutsk: DonNTU Higher Secondary School, 2024.-.P.215-217

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ВИРОБНИЦТВА КОНКУРЕНТНОЇ.....	9
1.1 Роль фінансового менеджменту в підвищенні конкурентоспроможності підприємства.....	9
1.2.Фінансова стійкість як інтегрований показник фінансового стану підприємства.....	17
1.3 Напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства з метою зміцнення його фінансової стійкості.....	24
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО - ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	32
2.1. Загальна характеристика ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» та аналіз основних техніко-економічних показників...32	
2.2 Аналіз конкурентоспроможності підприємства.....	73
2.3 Аналіз фінансового стану ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» за 2019-2023 роки.....	50
2.4 Оцінка ймовірності банкрутства шахти.....	70
Висновки до розділу 2.....	75
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВП «ШАХТА «КАПІТАЛЬНА» ДП «МИРНОГРАДВУГІЛЛЯ».....	76
3.1 Шляхи підвищення конкурентоспроможності з метою зміцнення фінансового стану підприємства.....	76
3.2 Практичні рекомендації щодо зниження собівартості продукції на основі виробництва конкурентоспроможної продукції	90
3.3.Заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства.....	96
3.4 Розробка моделі оптимізації фінансової стійкості.....	100
Висновки до розділу 3.....	103
ВИСНОВКИ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110
ДОДАТКИ.....	116

ВСТУП

У ринковій економіці у суб'єктів господарювання виникає постійна потреба управління конкурентоспроможністю. Посилення конкуренції за умов ринку поставило підприємства у жорсткі умови, що потребує ефективного управління фінансовими ресурсами та активами.

Поліпшення фінансового становища підприємств є центральною ланкою будь-якої економічної реформи. Стабільність у суспільстві та поступальний розвиток економіки країни безпосередньо залежить від стійкості фінансового становища підприємств.

Стійкий фінансовий стан формується у процесі всієї економічної діяльності підприємства під впливом безлічі факторів внутрішнього та зовнішнього характеру. Негативний вплив сукупності факторів може спричинити не тільки нестійкий фінансовий стан, а й призвести до банкрутства.

Будь-яке підприємство потребує ефективних методів та способів діагностики фінансового стану. Методичні питання фінансового аналізу розроблені та широко висвітлюються в економічній літературі. Однак методологічні підходи до виявлення факторів, що вплинули на зміну фінансового стану в сучасних умовах та їх кількісна оцінка, розроблені недостатньо.

Необхідність впровадження технологій покращення фінансових результатів шляхом вивчення факторів та виявлення причин, що визначають незадовільне фінансове становище підприємств, обґрунтування методів його оцінки на основі аналізу фінансового стану, визначення шляхів та способів виведення підприємства зі стану неплатоспроможності та набуття фінансової стійкості за допомогою узагальнення досвіду щодо подолання фінансової нестійкості визначили актуальність випускної кваліфікаційної роботи та її структуру.

Основою стійкого зростання та фінансової стабільності економіки країни у ринкових умов є фінансова стійкість комерційної організації як найбільш значущого структурного елемента економічної системи країни. Фінансова стійкість служить запорукою виживання і основою міцного становища господарюючого суб'єкта, у зв'язку з ніж її оцінка належить до найважливіших економічних проблем у системі ринкових відносин, дозволяють зовнішнім і внутрішнім суб'єктам аналізу визначити фінансові можливості організації у короткостроковому плані і тривалу перспективу.

Очевидно, що при розробці фінансової стратегії підприємства потрібно враховувати об'єктивні фактори, що визначають перспективи та обмеженість наявного потенціалу економічного зростання.

Формування моделі забезпечення фінансової стійкості в умовах конкурентної боротьби дозволяє оцінювати фінансову ситуацію, виявляти необхідність змін та здійснювати пошук альтернативних варіантів розвитку підприємства.

Тому проблема забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах конкурентного ринку є досить актуальною.

Аналіз ступеня розробленості проблеми забезпечення фінансової стійкості підприємства в економіці, що реформується, показує, що, незважаючи на велику увагу вітчизняних і зарубіжних учених до цієї проблеми, багато її питань досі досліджені недостатньо.

Крім того, існують великі відмінності в концептуальних та методологічних підходах до дослідження цієї проблеми, чим визначаються суттєві розбіжності в узагальненнях, висновках та методичних рекомендаціях щодо механізму та напрямів забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах конкурентного ринку.

Мета дослідження полягає у розробці напрямів та способів поліпшення фінансового стану підприємства на основі комплексного аналізу сукупності факторів та умов, що визначають його фінансову стійкість та рівень платоспроможності.

Поставлена мета визначила необхідність вирішення наступних завдань:

- представити теоретичні аспекти фінансового управління на основі виробництва конкурентоспроможної продукції підприємства;
- дослідити закономірності забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах конкурентного ринку;
- проаналізувати фінансово - господарську діяльність підприємства;
- дати оцінку фінансової стійкості підприємства за останні роки;
- розробити рекомендації щодо зміцнення фінансової стійкості підприємства в умовах конкурентного ринку.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою діяльністю ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля»

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі управління фінансово-господарською діяльністю вугледобувного підприємства

Методологічною та методичною основою дослідження служили діалектичний метод пізнання, системний підхід, аналіз та синтез, використовувалися методи фінансового аналізу, угруповання, методи кореляційно-регресійного аналізу, класифікації та узагальнення.

Теоретичною та інформаційною основою дослідження з'явилися праці вітчизняних та зарубіжних науковців та фахівців у галузі фінансів, фінансового аналізу, фінансового менеджменту, економіки та управління підприємствами, законодавчі та нормативні акти України в частині управління фінансами, банкрутства підприємств.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ВИРОБНИЦТВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ПРОДУКЦІЇ

1.1 Роль фінансового менеджменту в підвищенні конкурентоспроможності підприємства

В умовах ринкової економіки фінансові потоки є основним об'єктом управління на кожному підприємстві, оскільки кожне господарське рішення прямо чи опосередковано пов'язане з рухом коштів. Тому більшості управлінців так чи інакше доводиться взаємодіяти з фінансовими службами у процесі реалізації своїх функціональних завдань. У зв'язку з цим знання основ фінансового менеджменту сьогодні необхідне кожному керівнику середньої та вищої ланки управління для більш глибокого та комплексного розуміння проблем, що стоять перед підприємством, та ефективного виконання своїх функцій. В даний час фінансовий менеджмент є одним з напрямів менеджменту, що найбільш динамічно розвиваються, який спрямований на рішення широкого кола прикладних завдань, що виникають у процесі управління бізнесом.

Фінансовий менеджмент у процесі управління фінансовими потоками включає розробку та вибір критеріїв для прийняття правильних управлінських рішень, а також практичного використання цих критеріїв з урахуванням конкретних умов діяльності підприємства, тому останнім часом стала зростати роль фінансового менеджменту в підвищенні конкурентоспроможності підприємства [16].

В існуючих умовах нестабільності вітчизняної економіки вкрай важливо знайти підходи та пріоритети в управлінні фінансами організації та підприємства, що є адекватними умовам зовнішнього середовища та пов'язаними з ними можливостями та завданнями. Такі можливості

підприємству дає оволодіння фінансовими менеджерами навичками управління фінансами.

За допомогою теоретичних та практичних навичок фінансового менеджменту в управлінні конкурентоспроможності підприємства визначається необхідність створення єдиної системи фінансового впливу на збалансований рух ресурсів капіталу в рамках підприємницьких структур, застосування ринкового законодавства до управління грошовим обігом та формування цільових джерел фінансування, стимулювання ділової активності, політичного зростання, накопичення капіталу та ефективних відтворювальних процесів, тобто фінансовий менеджмент дозволить не тільки нормалізувати та відновити обіг грошових коштів, а й реалізувати принципи самоокупності та самофінансування в ринкових умовах господарювання, що є наслідком підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У ринкових умовах господарювання конкурентоспроможність виступає найважливішим фактором забезпечення економічної стабільності і, у ряді випадків, виживання, що є актуальним як за умови впливу негативних зовнішніх факторів (світової кризи), так і в сприятливих умовах для забезпечення її сталого розвитку.

Труднощі, що виникають перед підприємствами у зв'язку з ринковими перетвореннями, багато в чому пов'язані з тим, що перед менеджментом ставляться нові завдання: раціонально планувати свою діяльність, підняти якість та конкурентоспроможність товарів та фірми, водночас забезпечити ефективний збут продукції.

Досвід останніх років підказує, що далеко не всі вітчизняні підприємства готові до конкурентної боротьби. Багато хто, навіть маючи конкурентоспроможну продукцію, через відсутність практики використання всього комплексу робіт, не можуть реалізувати цю перевагу. Водночас конкурентна ситуація з кожним роком дедалі більше ускладнюється поступовим розширенням меж ринку та залученням до нього західних фірм,

які мають значний досвід роботи в умовах жорсткої конкуренції. Пряме використання цього досвіду українськими підприємствами часто ускладнене через відсутність універсальних схем конкурентної поведінки на ринку.

Досягнення конкурентоспроможності будь-якому суб'єкту господарювання може забезпечити лише ефективне управління рухом його фінансових ресурсів (капіталу), використовуючи методологію, методи, прийоми фінансового управління, що досягається за допомогою системи фінансового менеджменту підприємства.

Роль фінансового менеджменту полягає у підвищенні ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, що призводить до підвищення його конкурентоспроможності та реалізується через функції, що представлені нижче на рис 1.1.

Функції фінансового менеджменту	Планування (стратегічне та поточне фінансове планування на підприємстві)
	Організація (створення органів управління фінансами, фінансових служб, визначення їх задач)
	Регулювання фінансових потоків (управління грошовими коштами, портфелем цінних паперів, позиковими коштами)
	Стимулююча функція (забезпечення необхідної мотивації як власників, так і персоналу)
	Облік, контроль та аналіз (обробка, аналіз облікової інформації, складання звітних даних)
	Захист активів (управління ризиками, вибір оптимального способу їх зниження)

Рисунок 1.1- Функції фінансового менеджменту

Джерело: складено автором на основі [30]

Фінансовий менеджмент дозволяє управляти грошовими потоками підприємства, залучаючи найбільш раціональні джерела фінансових ресурсів і використовуючи їх з найбільшою ефективністю для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства [35].

Ефективний фінансовий менеджмент дозволяє забезпечувати постійне зростання власного капіталу, суттєво підвищити його конкурентну позицію на товарному та фінансовому ринках, забезпечувати стабільний економічний розвиток у стратегічній перспективі [16].

У сучасних умовах фінансовий менеджмент набуває першорядного значення, оскільки саме підприємства, з ефективною системою фінансового менеджменту, зможуть максимізувати свої ринкові зусилля та запропонувати ринку свої послуги та отримати за їх здійснення максимально можливу ціну, що дозволяє сповна окупити всі витрати, а також суттєво підвищать ефективність внутрішніх та зовнішніх позиції його конкурентоспроможності [30].

Створення ефективного фінансового менеджменту – це першорядне завдання керівництва підприємства, оскільки саме від її успішного вирішення багато в чому залежить прибутковість та конкурентоспроможність діяльності.

До різновидів фінансового менеджменту належать:

1) Агресивний фінансовий менеджмент пов'язаний з високими ризиками, що ставить завдання досягнення мети підприємства в найкоротші терміни з максимальним використанням зовнішніх джерел фінансування та насамперед позикових.

На основі агресивного фінансового менеджменту здійснюються прориви в необхідних видах діяльності. У цьому випадку фінансова тактика зливається із фінансовою стратегією. Спекулятивні операції та тенденції можуть переважати над інвестиційними.

2) Консервативний фінансовий менеджмент є антиподом агресивного. Він ґрунтується на мінімізації ризиків. Він виходить із верховенства власних ресурсів як основного джерела фінансування. Однією з головних цілей є забезпечення максимальної фінансової стійкості та стабільності розвитку виробництва. Спекулятивні тенденції або сильно поступаються інвестиційним, або взагалі відсутні.

3) Помірний фінансовий менеджмент є розумним компромісом між агресивним та консервативним фінансовим менеджментом. Багато фінансово-економічних показників наближаються до нормативних, запланованих, середньоринкових чи галузевих.

4) Ідеальний фінансовий менеджмент являє собою ситуацію, коли з одного боку оптимально вивірені та збалансовані довгострокові та короткострокові цілі та завдання менеджменту, а з іншого боку визначено засоби їх реалізації. Такий фінансовий менеджмент ідеально підходить до етапу розвитку підприємства.

5) Поточний фінансовий менеджмент обслуговує поточні тактичні цілі та завдання підприємства. У його основі питання оптимального управління фінансовими ресурсами, оборотними коштами, співвідношення доходів та витрат, забезпечення самофінансування, фінансової стійкості, платоспроможності та стимулювання роботи персоналу. Він насамперед спирається на внутрішні джерела розвитку фінансування, максимально використовуючи наявний капітал, ставить своїм завданням отримання поточного прибутку, реалізує оперативні та поточні плани та програми, забезпечує функціонування підприємства.

6) Стратегічний фінансовий менеджмент обслуговує довгострокові стратегічні цілі. Його основою є реалізація цільової функції підприємства, його стратегії, а також забезпечення економічного розвитку підприємства, економічного зростання, максимізації ринкової вартості, фінансове забезпечення «проривів» у різних сферах діяльності та насамперед у технологічній базі виробництва, а також забезпечення конкурентної переваги на ринках та збільшення темпів зростання власного капіталу [48].

Розвиток ринкових відносин зумовив підвищення ролі фінансів підприємства. Стан фінансових ресурсів підприємства стає чинником, визначальним фінансові результати своєї діяльності як наслідок підтримку його конкурентоспроможності.

Основною незаперечною конкурентною перевагою у фінансовій сфері слід визнати широкі можливості в оперативному залученні фінансових ресурсів та привабливість підприємства для зовнішніх інвесторів. Велике значення має поняття «якість фінансового менеджменту». Це насамперед стратегічні конкурентні переваги над ринком капіталів. Вони можуть оцінюватися доступністю капіталу, взаємною привабливістю цінних паперів, прагненням фінансового співробітництва.

Фінансовий менеджмент спирається концепцію забезпечення прибутковості. Тому в сучасних умовах фінансовий менеджмент підприємства набуває першорядного значення, тому що саме підприємства з ефективною системою фінансового менеджменту зможуть максимізувати свої ринкові зусилля та запропонувати ринку свої послуги та отримати за їх здійснення максимально можливу ціну, що дозволяє сповна окупити всі витрати, а також суттєво підвищать ефективність внутрішніх та зовнішніх позиції його конкурентоспроможності [53].

Створення ефективного фінансового менеджменту – це першорядне завдання керівництва підприємства, оскільки саме від її успішного вирішення багато в чому залежить прибутковість та конкурентоспроможність діяльності.

Вимоги сучасних ринкових відносин активізують діяльність підприємству, спрямовану на збереження фінансової стійкості, підвищення ринкової вартості, створення умови конкурентоспроможності, що спонукають їх функціонувати з перспективою на світовий ринок, завдяки комплексному підходу до вивчення теоретичних та методологічних аспектів фінансового менеджменту, а також необхідності та доцільності його використання як комплексної, результативної системи управління фінансовою діяльністю самостійних господарюючих одиниць підтверджених багаторічним досвідом роботи підприємств різних країн.

Стратегічною метою фінансового менеджменту є максимальне збільшення добробуту власників підприємства, що виявляється у

максимізації ринкової вартості підприємства (для акціонерів - максимізація ринкового курсу акцій), максимізація прибутку. Цей підхід базується на наступній основоположній ідеї розвитку суспільства – досягнення соціального та економічного процвітання суспільства через приватну власність.

Детальний розгляд даних питань, дозволяє зробити висновок, що фінансові інструменти грають одну з головних ролей у сфері конкурентоспроможності. Без чітко сформульованої стратегії фінансового менеджменту, розробленої фінансової політики, використання ефективного фінансового планування, ефективного управління фінансовими ресурсами, з урахуванням ризику, детального аналізу та контролю за фінансовими показниками компанії не можуть бути досягнуті позитивні результати у сфері підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Таким чином, ефективно побудована система фінансового менеджменту на підприємстві сприятиме вирішенню комплексу завдань, основними з яких є:

- планування та прийняття управлінських рішень на основі оцінки та зіставлення кінцевих фінансових результатів за видами бізнесу та в цілому по підприємству;
- оцінка фінансової спроможності підприємства та його структурних одиниць як у теперішньому, так і в майбутньому;
- зміцнення фінансової дисципліни та підпорядкування інтересів окремих структурних підрозділів інтересам підприємства;
- забезпечення зростання ефективності використання ресурсного потенціалу, що знаходиться в розпорядженні підприємства або його окремих структурних одиниць, підвищення відповідальності керівників різного рівня за раціональне використання ресурсів;
- оптимізація структури вкладення капіталу (інвестиційних ресурсів);

- оцінка фінансової доцільності здійснення того чи іншого виду бізнесу не тільки в теперішньому, а й у майбутньому, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність існуючого бізнесу

1.2 Фінансова стійкість як інтегрований показник фінансового стану підприємства

Формування ринкових відносин передбачає конкурентну боротьбу, у якій перемагають ті суб'єкти господарювання, які ефективно використовують усі види наявних ресурсів. Ринок ставить підприємства у жорсткі економічні умови, які зумовлюють проведення ними збалансованої політики щодо підтримки та зміцнення фінансового стану: його платоспроможності та фінансової стійкості.

Ефективне використання всіх видів ресурсів, зниження витрат та зростання прибутковості є основними завданнями діяльності суб'єкта господарювання, що дозволяють об'єктивно оцінити ситуацію в економіці та прийняти оптимальні управлінські рішення на будь-якому рівні господарювання. Правильно організована робота з дослідження фінансово-господарської діяльності забезпечує дієвість та ефективність, ґрунтовно впливає на перебіг господарських операцій.

Найважливішим завданням кожного суб'єкта господарювання є збільшення надходжень виручки від за найменших затрат. Стійке отримання прибутку із прийнятним рівнем ризику забезпечує прийняття стратегічних фінансових рішень поточного та прогнозного характеру.

Виявлення резервів збільшення прибутку має спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного та організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей та основних фондів, сировини та матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків.

Система показників рентабельності підприємства, при її аналітичному дослідженні дозволяє зробити основні висновки про фінансовий стан підприємства. На основі аналізу середніх рівнів рентабельності можна визначити, які види продукції та які господарські підрозділи забезпечують велику прибутковість. Це стає особливо важливим у сучасних, ринкових умовах, де фінансова стійкість підприємства залежить від спеціалізації та концентрації виробництва.

У ринкових умовах існування підприємства мають бути фінансово стійкими для підтримки своїх позицій серед конкурентів, своєї платоспроможності, прибутковості і фінансової привабливості. Це пояснюється тим, що зміцнення майнового стану підприємства на основі управління його платоспроможністю та ліквідністю є основним індикатором забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Отримання та стабільне зростання прибутку є тим фактором, який визначає ефективність роботи будь-якого підприємства у тривалій перспективі і, як наслідок, його стійке становище на ринку. Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства з усіх напрямків його діяльності: виробничої, збутової, постачальницької, фінансової та інвестиційної.

Для того щоб підвищити фінансову стійкість, суб'єкт господарювання повинен прагнути реалізувати невикористані резерви зростання ефективності використання всіх факторів виробництва. Виявити та використовувати наявні резерви зростання ефективності виробництва можна лише на основі проведення фінансового аналізу.

Фінансовий стан має бути проаналізований для виявлення недоліків організації діяльності, майбутніх резервів та шляхів подальшого ефективного розвитку. Це здійснюється за допомогою різних методик оцінки на основі вивчення фінансових результатів від основної діяльності, які у своїй сукупності становлять фінансовий аналіз. [1].

В управлінні підприємством фінансовий аналіз насамперед використовується в системі фінансового менеджменту, тому що на його основі приймаються управлінські рішення.

Досягнення фінансової стійкості можливе на основі підвищення ефективності виробництва, що досягається внаслідок ефективного використання всіх видів ресурсів та зниження витрат. Для оптимізації управління необхідно мати чітке управління про тенденції та характер змін в економіці суб'єкта господарювання. Фінансова стійкість визначається з урахуванням співвідношення різних видів джерел фінансування та її відповідності складу активів. Стабільність фінансового стану підприємства забезпечується достатньою часткою власного капіталу у складі джерел фінансування. [2].

Головним механізмом управління підприємством є основні фінансові показники діяльності підприємства. Величина доходів залежить в основному від обсягу реалізованої продукції, виконаних робіт, наданих послуг, цін на них і дебіторської заборгованості. Головне завдання роботи кожного підприємства – це мінімізувати витрати та збільшити прибуток.

У процесі розробки для підприємства планів із прибутку важливо як враховувати всі чинники, що впливають на величину прогнозованих фінансових результатів, так й, оцінивши варіанти програми виробництва, вибрати той, який забезпечує максимальний прибуток[1].

Виявлення резервів збільшення прибутку має спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного та організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей та основних фондів, сировини та матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків. Система показників рентабельності підприємства, при її аналітичному дослідженні дозволяє зробити основоположні висновки про фінансовий стан підприємства. [3].

Оптимізація та зростання фінансових результатів підприємства мають важливе значення для успішного розвитку, забезпечення його фінансової

стійкості, підвищення інвестиційної привабливості, тобто можливості залучення зовнішніх ресурсів для розширення виробництва та оновлення асортименту продукції, що випускається.

Тому для стабілізації фінансового стану підприємства, а також з метою покращення його фінансових результатів необхідно вдосконалювати маркетингову та збутову діяльність та активно займатися плануванням та прогнозуванням управління фінансів підприємства.

Функціонуючи в ринковій економіці як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність безперебійно виконувати свої фінансові зобов'язання перед своїми діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками.

Набуваючи в ринкових умовах не уявної, а справжньої фінансової незалежності, несучи реальну економічну відповідальність за ефективність господарювання і за своєчасне виконання фінансових зобов'язань, підприємства здатні досягти стабільності своїх фінансів лише при суворому додержанні принципів комерційного розрахунку, головним серед яких є зіставлення витрат і результатів, одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Саме ця умова є визначальною для формування фінансового стану підприємства.

Під фінансовим станом підприємства розуміється рівень його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення і грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства за сучасних умов господарювання потрібна як для його керівництва й власників, так і партнерів, кредиторів, державних органів. Фінансово-економічний стан підприємства цікавить також і його конкурентів, але вже в іншому аспекті - негативному; вони зацікавлені в послабленні позицій конкурентів на ринку.

Кожне підприємство повинно прямувати до позитивного фінансового стану, тобто до створення достатнього обсягу фінансових ресурсів, що виступає і гарантом своєчасності розрахунків з постачальниками, бюджетом та іншими лапками фінансової системи, подальшого економічного та соціального розвитку.

Метою оцінки фінансового стану підприємства виступає пошук резервів збільшення його прибутковості, рентабельності та платоспроможності.

Фінансовий етап підприємства визначається такими елементами його економічної діяльності:

- 1) прибутковість (рентабельність) роботи підприємства;:
- 2) оптимальний розподіл прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових відрахувань;
- 3) наявність власних фінансових ресурсів не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу та процесу реалізації продукції;
- 4) раціональне розміщення основних і оборотних коштів, недопущення відволікання грошей у запаси непотрібного підприємству устаткування, наднормовані запаси товарно-матеріальних цінностей, витрат виробництва у дебіторську заборгованість;
- 5) платоспроможність;
- 6) ліквідність.

Якщо підприємство досягає в цих напрямках необхідних параметрів, тоді фінансовий стан такого підприємства стає стійким.

Фінансова стійкість підприємства формується насамперед під впливом рентабельності його діяльності. Якщо підприємство збиткове або малорентабельне, якщо величина його прибутку падає, не виконуються планові накреслення з цього найважливішого якісного показника, говорити про задовільний фінансовий стан, фінансову стійкість підприємства не

доводиться навіть при збереженні якийсь час спроможності розрахуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями.

Враховуючи роль, яку відіграє прибуток в економіці будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності, у короткотерміновій, а тим більше - у довготерміновій перспективі ця спроможність не може бути підтримана і буде втрачена, якщо фінансові ресурси підприємства не будуть достатньою мірою поповнюватися за рахунок прибутку.

Не випадково, що саме прибуток, рентабельність - основні критерії оцінки будь-якої сторони діяльності суб'єктів підприємництва. Однак самі по собі вони не можуть забезпечити фінансової стійкості підприємства.

Ознакою фінансової стійкості будь-якого суб'єкта господарювання є постійне зростання валюти його балансу, тобто загальної суми його фінансових ресурсів.

Фінансовий стан підприємства характеризується системою показників, що відображають стан капіталу в процесі його кругообігу й здатність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність на фіксований момент часу.

У процесі постачальницької, виробничої, збутової й фінансової діяльності відбувається безперервний процес кругообігу капіталу, змінюються структура коштів і джерел їхнього формування, наявність і потреба у фінансових ресурсах й як слідство фінансовий стан підприємства, зовнішнім проявом якого виступає платоспроможність.

Фінансовий стан може бути стійким, нестійким (передкризовим) і кризовим. Здатність підприємства вчасно провадити платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі, переносити непередбачені потрясіння й підтримувати свою платоспроможність у несприятливих обставинах свідчить про його стійкий фінансовий стан, і навпаки.

Якщо платоспроможність – це зовнішній прояв фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість – внутрішня його сторона, що відображає збалансованість грошових і товарних потоків, доходів і витрат, коштів і джерел їхнього формування.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати й розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішній і зовнішній середовищі, що змінюється, що гарантує його постійну платоспроможність й інвестиційну привабливість у межах припустимого рівня ризику.

Стійкий фінансовий стан досягається при достатності власного капіталу, гарній якості активів, достатньому рівні рентабельності з обліком операційного й фінансового ризику, достатності ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємство повинне мати гнучку структуру капіталу, уміти організувати його рух таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності й створення умов для самовідтворення.

Фінансовий стан підприємства, його стійкість і стабільність залежать від результатів його виробничої, комерційної й фінансової діяльності. Якщо виробничий і фінансовий плани успішно виконуються, то це позитивно впливає на фінансове становище підприємства.

І навпаки, у результаті недовиконання плану по виробництву й реалізації продукції відбувається підвищення її собівартості, зменшення витрат і суми прибутку і як слідство погіршення фінансового стану підприємства і його платоспроможності. Отже, стійкий фінансовий стан не є щасливою випадковістю, а підсумком грамотного, умілого керування всім комплексом факторів, що визначають результати господарської діяльності підприємства.

Стійке фінансове становище у свою чергу впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами.

Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності повинна бути спрямована на забезпечення планомірного надходження й витрати грошових ресурсів, виконання розрахункової

дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного й позикового капіталу й найбільш ефективного його використання.

1.3 Напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства з метою зміцнення його фінансової стійкості

Успішне функціонування організацій в умовах, що склалися, обумовлено детермінантами, які визначають конкурентоспроможність підприємства. Незважаючи на те, що дослідженню конкуренції та конкурентоспроможності присвячено багато робіт, аналіз механізмів забезпечення конкурентоспроможності підприємств повною мірою не вивчений. У вітчизняних дослідженнях, присвячених конкурентоспроможності можна зустріти такі визначення: Т.А. Гайдаєнко, визначає конкурентоспроможність підприємства, як комплексне поняття, що дає відносну характеристику відмінностей процесу розвитку даного підприємства від підприємств-конкурентів як за ступенем задоволення своїми товарами (послугами) конкретної потреби, так і ефективності виробничої діяльності [26].

Більшість сучасних підприємств переживають складний етап, пов'язаний із формуванням інноваційної економіки, яка залежить від сукупного збільшення інноваційного потенціалу організацій, що у свою чергу визначається ефективністю використання всіх видів ресурсів і відбивається на фінансовому стані підприємства. У разі стабільного зовнішнього середовища підприємства визначають результативність своєї діяльності за допомогою таких показників, як прибуток, собівартість продукції, продуктивність праці тощо.

Фінансовий стан – це важлива характеристика економічної діяльності підприємства у зовнішньому середовищі. Вона значною мірою визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому

співробітництві, оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів з фінансових та інших відносин.

Важливою характеристикою фінансового стану підприємства є оцінка його платоспроможності, під якою прийнято розуміти здатність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Платоспроможним є таке підприємство, яке має активи перевищують зовнішні зобов'язання. Здатність підприємства платити за своїми короткостроковими зобов'язаннями називають ліквідністю. Підприємство вважається ліквідним, якщо воно може виконати свої короткострокові зобов'язання за умови реалізації поточних активів.

Однією з найважливіших характеристик фінансового становища є фінансова стабільність (стійкість) підприємства. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів та характеризується співвідношенням власних та залучених коштів, що визначає загальну оцінку фінансової стабільності.

Фінансово стійким є такий суб'єкт господарювання, який за рахунок власних коштів покриває витрати, вкладені в активи (основні кошти, нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості та своєчасно розраховується за своїми зобов'язаннями. Основою фінансової стійкості є раціональна організація та використання оборотних коштів.

Запорукою фінансової стійкості підприємств є їхня конкурентоспроможність. Важливим показником конкурентоспроможності підприємства на внутрішньому ринку та необхідна умова для збуту продукції на зовнішньому ринку – це ефективно працююча система якості. Тому більшість підприємств сьогодні більше уваги приділяють якості послуг та продукції, що надаються.

На жаль, рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств дуже низький. Практично єдиною та найважливішою причиною низької

конкурентоспроможності є некваліфікований менеджмент або повна відсутність того, що називають регулярним менеджментом.

Фінансова стійкість підприємства відображає його конкурентоспроможність (латоспроможність, кредитоспроможність) у виробничій сфері та, отже, ефективність використання вкладеного власного капіталу. Вона характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, латоспроможністю [32].

Здатність підприємства своєчасно проводити платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі свідчить про його добрий фінансовий стан. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Якщо виробничий і фінансовий плани успішно виконуються, це позитивно впливає на фінансове становище підприємства. І, навпаки, внаслідок недовиконання плану з виробництва та реалізації продукції відбувається підвищення її собівартості, зменшення виручки та суми прибутку і як наслідок – погіршення фінансового стану підприємства та його латоспроможності. Стійкий фінансовий план у свою чергу надає позитивний вплив на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності спрямована на забезпечення планомірного надходження та витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного та позикового капіталу та найбільш ефективного його використання. Реальні умови функціонування підприємства зумовлюють необхідність проведення об'єктивного та всебічного фінансового аналізу господарських операцій, який дозволить визначити особливості його діяльності, недоліки у роботі та причини їх виникнення, а також на основі отриманих результатів вибрати конкретні рекомендації щодо оптимізації діяльності.

У сучасних умовах конкурентні можливості підприємства на ринком є головним критерієм ефективності виробництва, оцінки ефективності системи управління. Для встановлення конкурентних можливостей необхідно з'ясувати не лише те, що підприємство робить добре, але й те, що відрізняє його від інших, які роблять те ж саме добре. Оцінка конкурентних можливостей починається із порівняльного тестування компанії щодо галузевих стандартів. При цьому необхідно звернути увагу на родинні компанії та розглянути інші галузі, які можуть обслуговувати інші ринки або виробляти інші продукти чи послуги, проте мають схожі основні процеси. Необхідно уважно вивчити структуру капітальних активів компанії та її звіт про фінансові результати. В результаті встановлюємо, в яких сферах підприємство витрачає гроші. Ними повинні бути області, в яких вона має найкращі можливості.

Оцінка конкурентних можливостей здійснюється за трьома напрямом: постачання, виробництво та збут [26].

1. Постачання.

Проста база постачання складається із звичайної продукції сировинного типу, що є удосталь, і має на увазі підтримку зв'язків лише з кількома постачальниками. Складні системи постачання характеризуються великою кількістю постачальників або тривалими термінами постачання та раціонуванням деталей, що поставляються. У фірм, що стикаються зі складним управлінням постачанням, матеріали, що закуповуються, можуть давати до 80% вартості готового продукту.

2. Виробництво.

Просте виробництво часто має на увазі прості кроки процесу. Складне виробництво пов'язане з великою кількістю варіантів і можливих рішень або значним обсягом виконуваних робіт. У таких підприємств понад 50% витрат виникає у процесі виробництва.

3. Збут.

Багато фірм із галузі високих технологій мають прості процеси збуту, відправляючи свою продукцію безпосередньо кінцевим споживачам. З іншого боку, виробники товарів народного споживання мають складні мережі збуту. Крім того, розфасовка та просування товару, а також пристосування до методів ведення бізнесу у клієнтів створюють потребу у створенні каналів збуту. До 50% витрат на вироблену продукцію може припадати на складну систему збуту.

Оцінка конкурентних можливостей різних об'єктів представляє дуже складну роботу, оскільки:

- по-перше, у конкурентних можливостях фокусуються всі показники якості та ресурсоемності роботи всього персоналу на всіх стадіях життєвого циклу об'єктів;
- по-друге, в даний час відсутні міжнародні документи (за аналогією зі стандартизацією інших об'єктів) щодо оцінки конкурентних можливостей різних об'єктів;
- по-третє, в нашій країні технічна, економічна, кадрова, соціальна політика не орієнтовані на забезпечення конкурентних можливостей різних об'єктів.

На наш погляд, оцінка конкурентних можливостей підприємства має здійснюватися за такими етапами:

1. Аналіз фактичного стану підприємства, його ресурсної бази. У результаті аналізу визначається наявність ресурсів задля забезпечення конкурентних можливостей підприємства.
2. Оцінка конкурентоспроможності підприємства, його продукції, на підставі яких визначаються сильні сторони діяльності підприємства. З ресурсної бази, науково-технічного пошуку, конкурентного становища підприємства визначаються напрями інтенсивного, інтеграційного зростання, диверсифікації. За даними напрямами визначаються обсяги коштів, що інвестуються, та їх ефективність. Оцінюються конкурентні можливості підприємства, згідно пропонованим заходам.

Для характеристики конкурентних можливостей та оцінки її рівня у світовій практиці використовується близько 340 показників та 100 оцінок економістів-експертів, які групуються у десять факторів [26]:

- економічний потенціал та темпи зростання економіки;
- ефективність виробництва;
- рівень розвитку науки і техніки, темпи освоєння науково-технічних досягнень;
- участь у міжнародному поділі праці;
- динамічність та ємність внутрішнього ринку;
- гнучкість фінансової системи;
- вплив державного регулювання економіки;
- рівень кваліфікації трудових ресурсів;
- забезпеченість трудовими ресурсами;
- соціально-економічна та внутрішньополітична ситуація.

Оцінка конкурентних можливостей підприємства на конкретному ринку або його сегменті ґрунтується на ретельному аналізі технологічних, виробничих, фінансових та збутових можливостей фірми. Вона покликана визначити потенційні можливості фірми та заходи, які фірма має вжити задля забезпечення конкурентних позицій конкретному ринку. Така оцінка має містити такі показники:

- потреба у капіталовкладеннях фактичних та на перспективу як в цілому, так і за окремими видами продукції та конкретних ринків;
- асортимент конкурентоспроможної продукції, її обсяги та вартість («продуктова диференціація»);
- набір ринків чи його сегментів кожному за продукту («ринкова диференціація»);
- потреба у коштах формування попиту та стимулювання збуту;
- перелік заходів та прийомів, якими підприємства може забезпечити собі перевагу на ринку;

- створення сприятливого уявлення про підприємство у покупців; випуск високоякісної та надійної продукції;
- постійне оновлення продукції на основі власних розробок та винаходів, забезпечених патентним захистом;
- сумлінне та чітке виконання зобов'язань щодо угод щодо термінів поставок товарів та послуг.

Керівники підприємств, які бажають досягти серйозних результатів у своїй господарсько-економічній діяльності, мають здійснювати стратегічне планування розвитку підприємств, переслідуючи такі цілі:

- ефективний розподіл та використання ресурсів, («внутрішня стратегія»);
- адаптація до зовнішнього середовища;
- формування іміджу підприємства для забезпечення впізнаваності продукції та торгової марки.

Підвищення конкурентоспроможності продукції можливе на основі технологічного переоснащення та підйому наукомістких галузей виробництва. При цьому певний резерв закладено у застосуванні нових схем управління виробництвом, використанні маркетингових інструментів просування продукції. У свою чергу підвищення рівня технологічної дисципліни виробництва дозволить при малих витратах отримати хороші результати.

Фінансово-господарська діяльність підприємств має сприяти задоволенню тих вимог, які зумовлені закономірностями ринкової економіки. Вони повинні мати велику гнучкість, тобто. швидко реагувати на зміни потреб ринку, а саме випускати необхідну на ринку продукцію будь-якого асортименту та якості.

У ринковій економіці ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств визначається прибутком – показником результативності роботи підприємства. Таким чином, фінансова стійкість будь-якого підприємства та його конкурентоспроможність – це зумовлюючі одна одну величини.

Висновки до розділу 1

У ринкових умовах господарювання конкурентоспроможність виступає найважливішим фактором забезпечення економічної стабільності і, у ряді випадків, виживання

Досягнення конкурентоспроможності будь-якому суб'єкту господарювання може забезпечити лише ефективне управління рухом його фінансових ресурсів (капіталу), використовуючи методологію, методи, прийоми фінансового управління, що досягається за допомогою системи фінансового менеджменту підприємства

Ефективне використання всіх видів ресурсів, зниження витрат та зростання прибутковості є основними завданнями діяльності суб'єкта господарювання, що дозволяють об'єктивно оцінити ситуацію в економіці та прийняти оптимальні управлінські рішення на будь-якому рівні господарювання.

У ринкових умовах існування підприємства мають бути фінансово стійкими для підтримки своїх позицій серед конкурентів, своєї платоспроможності, прибутковості і фінансової привабливості.

У сучасних умовах конкурентні можливості підприємства на ринком є головним критерієм ефективності виробництва, оцінки ефективності системи управління.

Оцінка конкурентних можливостей підприємства на конкретному ринку або його сегменті ґрунтується на ретельному аналізі технологічних, виробничих, фінансових та збутових можливостей фірми. Він покликаний визначити потенційні можливості фірми та заходи, які фірма має вжити задля забезпечення конкурентних позицій конкретному ринку.

Фінансовий аналіз дозволяє виявити основні «слабкі місця» у фінансовій стратегії підприємства і скоригувати діяльність фінансової системи з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО - ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Загальна характеристика ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» та аналіз основних техніко-економічних показників

Шахта «Капітальна» розташована в Покровському районі Донецької області й адміністративно підлегла виробничому об'єднанню "Мирноградвугілля" Мінвуглепрому України.

Метою діяльності ВП «Шахта «Капітальна» є отримання прибутку шляхом здійснення підприємницької діяльності в сферах, визначених предметом діяльності, направленої на здобич, переробку, збагачення і реалізацію кам'яного вугілля, створення нових робочих місць.

Предметом і основними напрямками діяльності шахти є:

- 1) розвідка і експлуатація родовищ корисних копалин;
- 2) видобуток, переробка і реалізація вугілля;
- 3) збагачення вугілля і виконання інших робіт, пов'язаних з ним;
- 4) забезпечення систематичного і своєчасного контролю якості вугілля;
- 5) своєчасне освоєння виробничих потужностей, прискорене введення в експлуатацію нових машин і механізмів;
- 6) охорона земної поверхні;
- 7) виконання капітальних маркшейдерських робіт;
- 8) проведення оглядів деформацій поверхні і об'єктів, під якими проводяться роботи;
- 9) дотримання правил охорони праці;
- 10) перспективний розвиток шахти, нове будівництво, реконструкція, технічне переозброєння;

11) забезпечення економічного аналізу виробничої і фінансово-господарської діяльності;

12) науково-технічна діяльність;

На шахті добувається коксівне вугілля марки Г і Ж. В даний час розробляються вугільні шари Л7, Л3, Л1 потужністю 0,9-1,9м з кутом падіння 6-11 градусів.

Вугілля, яке видобуває шахта, характеризується наступними якісними характеристиками:

1) зольність - 39,9 %;

2) вологість - 4,8 %;

3) вміст сірки - 2,6 % .

Шахта реалізує наступні види вугільної продукції (табл. 2.1..

Таблиця 2.1.- Види вугільної продукції ВП « Шахта «Капітальна»

Марка, сорт вугільної продукції	Показники якості ,%		
	зола	волога	сірка
Г(коксівний) концентрат 0-1 00	8,4	9,7	2,4
Пром. продукт	37,0	6,0	—

Джерело: складено автором за матеріалами переддипломної практики

Поле шахти розташовано в центральній частині Покровського вугленосного району, нижче за падінням від поля шахти «Краснолиманська», «Центральна» та шахти «Димитрова» між горизонтами мінус 650-1200 (глибина 850-1400 м). Північною межею є Глибокоярський зброс з амплітудою до 70 м. На півдні поле шахти межує з ділянкою Новогородовською глибокою. Площа поля шахти складає 60 км. кв. (у середньому 10 км по простяганню та 6 км по падінню. Шахтне поле вскрите вертикальними стволами і горизонтальними квершлагами. Система підготовки блочна. Кожен блок шахтного поля має один повітряподаючий і

один вентиляційні стволи. Шахтне поле вкрите 11 стволами, але 4 вентиляційний ствол законсервований.

На балансі шахти знаходяться 4 вугільних пласта: L7₉ L3, L1 і K5, а вугільні пласти M2 і K8 є резервними. Шахта віднесена до зверх категорійної по газу, небезпечна за раптовими викидами породи вугілля. У гідрогеологічному відношенні шахта відноситься до простого типу. Значних притоків води в очисні і підготовчі виробки не спостерігається. Загальний притік води по шахті складає 250 м куб./г.

На шахті застосовується флангова система виймання вугілля в очисних вибоях. Комбайн працює за одnobічною схемою, виїмка вугілля здійснюється від конвеєрної виробки. Пересування секції кріплення здійснюється після проходження комбайном.

Роботи в лавах виконуються добовою комплексною бригадою. Режим роботи дільниці неперервний тиждень. У робочих три дні роботи, а на четвертий вихідний. На протязі доби роботи ведуться у чотири зміни: перша -ремонтна, три зміни по видобутку вугілля. Охорона виробок, що обмежують очисний забій, здійснюється одним рядом клітей, які складаються з дерев'яних стоек, бутової смуги. Для укріплення спряження лав з виробками застосовують кріп посилення, яка складається з дерев'яних стоек під брус і на брус. На шахті застосовують 2 механізованих комплексу 1КМТ і 3 механізованих комплексу ЗМКД-90,

Для ведення гірничих робіт шахтою застосовується високопродуктивне обладнання, яке дозволяє повністю або в значній частині механізувати виробничі процеси з підготовки і відробки лав, а також транспортування вугілля з забоїв. При цьому використовуються сучасні технології.

Загальний аналіз основних техніко-економічних показників діяльності шахти має за мету продемонструвати яких результатів досягла шахта в результаті своєї діяльності, спостерігати, яким тенденціям відповідає динамка основних техніко-економічних показників.

Спочатку проаналізуємо основні технічні показники шахти, а саме такі як видобуток вугілля, навантаження на очисний вибій, середню дійсну кількість очисних вибоїв, зольність вугілля, чисельність робітників з видобутку та продуктивність праці.

Таблиця 2.2- Аналіз обсягу видобутого вугілля шахти “Капітальна” за 2019-2023 роки.

Рік	Видобуток, тис.т.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абс. значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	1194,16	-	-	100,00	-	-	-	-
2020	781,381	-412,782	-412,782	65,43	65,43	-34,57	-34,57	11,94
2021	953,342	171,961	-240,821	122,01	79,83	22,01	-20,17	7,81
2022	835,450	-117,892	-358,713	87,63	69,96	-12,37	-30,04	9,53
2023	899,979	64,529	-294,184	107,72	75,36	7,72	-24,64	8,35

Джерело: складено автором

За результатами наведених даних видно, що видобуток вугілля у 2021 та 2021 роках збільшився на 171,961 тону у відношенні до 2006 року та на 64,529 тону у відношенні до 2021 року, а у 202, 2021 роках він навпаки знижувався на 412782 тони по відношенню до 2019 р., та у 2022 році видобуток понизився на 117892 тони у відношенні до 2021 р. Це пояснюється складними гірничо-геологічними умовами, застарілим обладнанням та високою пластовою зольністю.

Отже, з табл. 2.2 робимо висновок про те, що планові завдання з видобутку вугілля щороку знижуються, окрім 2019 року, але все одно шахта не тільки не виконує, але й спостерігається тенденція до постійного недовиконання плану. В цілому можна сказати шахта, що працює нестабільно. Динаміку фактичного видобутку вугілля у показано на рис. 2.1.

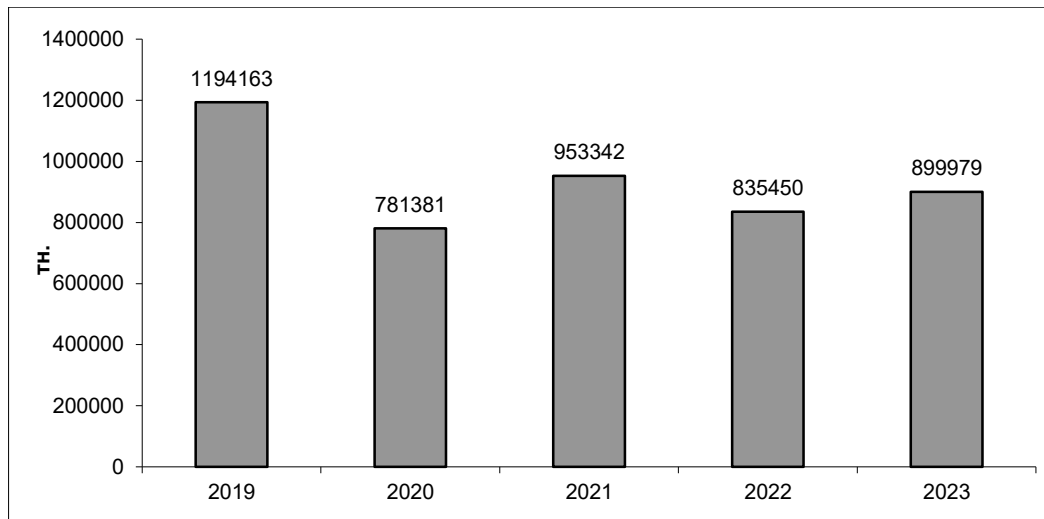

Рисунок 2.1- Динаміка видобутку вугілля за період 2019 по 2023 рік

Джерело: складено автором

Але аналіз видобутку продукції мало про що говорить. Адже може статися і таке, що шахта видобуває з кожним роком все більше і більше, а реалізує все менше - це може статися внаслідок погіршення якості продукції, продажу з різних причин по заниженим цінам тощо. Узагальнюючим показником обсягу виробництва продукції тобто видобутку є товарна продукція. Проведемо аналіз товарної продукції аналогічно попередньому аналізу.

Таблиця 2.3.- Аналіз товарної продукції вугільної продукції шахти
“Капітальна ” за 2019-2023 роки

Рік	Товарна продукція тис.грн.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абс. значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	126465,5	-	-	100,00	100,00	-	-	-
2020	121375,4	-5090,1	-5090,1	95,98	95,98	-4,02	-4,02	1266,19
2021	180461,3	59085,9	53995,8	148,68	142,7	48,68	42,7	1213,76
2022	259718,2	79256,9	133252,7	143,92	205,37	43,92	105,4	1804,57
2023	321729,4	62011,2	195263,9	123,88	254,4	23,88	154,4	2596,78

Джерело: складено автором

З наведених вище даних можна відмітити постійне зростання обсягів товарної продукції, що пов'язано із покращенням якості реалізованого вугілля. Виключення склав лише 2020 рік, у якому обсяг реалізованої товарної продукції зменшився у порівнянні з базовим роком на 5090,1 тис. тон або на 4,02%. Головна причина зниження обсягів реалізації - це різке збільшення собівартості вугілля. Але на сьогоднішній день спостерігається постійне зростання реалізації товарної продукції, що впливає на збільшення чистого прибутку та рентабельності підприємства.

Динаміку виконання плану товарної продукції у 2019-2023 роках показано на рис.2.2.

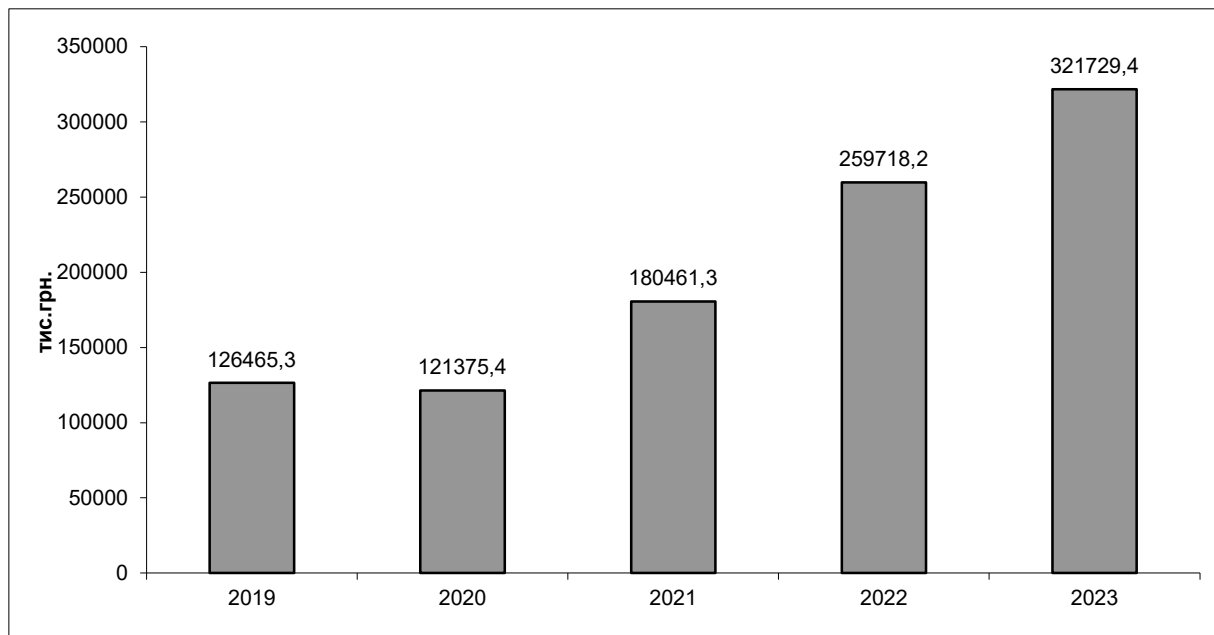

Рисунок 2.2. Динаміка виконання плану товарної продукції ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» за період 2019-2023 років

Джерело: складено автором

Розглянемо та проаналізуємо дані чистого прибутку ВП «Шахта «Капітальна» за 2019-2023 роки, табл. 2.4.

Таблиця 2.4 - Аналіз чистого прибутку ВП «Шахта «Капітальна» за 2019-2023 років

Рік	Чистий прибуток тис.грн.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	-14928	-	-	100	100	-	-	-
2020	-32421	-17493	-17493	217,18	217,18	117,18	117,18	-149,28
2021	-69764	-37343	-54836	215,18	467,34	115,18	367,34	-324,21
2022	-142181	-72417	-127253	203,8	952,46	103,8	852,46	-697,66
2023	-154342	-12161	-139414	108,55	1033,9	8,55	933,9	-1422,34

Джерело: складено автором

Отже, наглядно видно з даних таблиці 2.4 та діаграми, що з кожним роком величина чистого прибутку шахти стає все від'ємніше і від'ємніше. Причинами цього є нераціональне використання матеріалів, палива, великі витрати від браку, простоїв обладнання, велика собівартість продукції, низька продуктивність праці робітників та зменшення обсягу видобутку вугілля.

Наступним важливим техніко - економічним показником є середньодобовий видобуток вугілля, табл. 2.5

Таблиця 2.5- Аналіз середньодобового видобутку вугілля за період 2019-2023 років

Рік	Серед. добовий видобуток, тис.т.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абс. значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2019	3337	-	-	100,00	-	-	-	-
2020	2178	1159	-1159	65,2	65,2	-34,8	-34,8	-33,5
2021	2669	-491	-668	122,9	80,0	22,9	-20	-21,44

Закінчення табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2022	2327	342	-1010	87,18	69,7	-12,82	-30,3	- 26,7
2023	2522	-195	-815	108,3	75,5	8,3	-24,5	- 23,5

Джерело: складено автором

Проаналізувавши середньодобовий видобуток вугілля за період 2019-2021 років, можна сказати, що показник видобутку лише у 2019 році є позитивним, а починаючи з 2020 по 2023 роки спостерігається різкий спад видобутку вугілля майже на половину.

Динаміку середньодобового видобутку вугілля у 2019-2023 роках показано на рис.2.4.

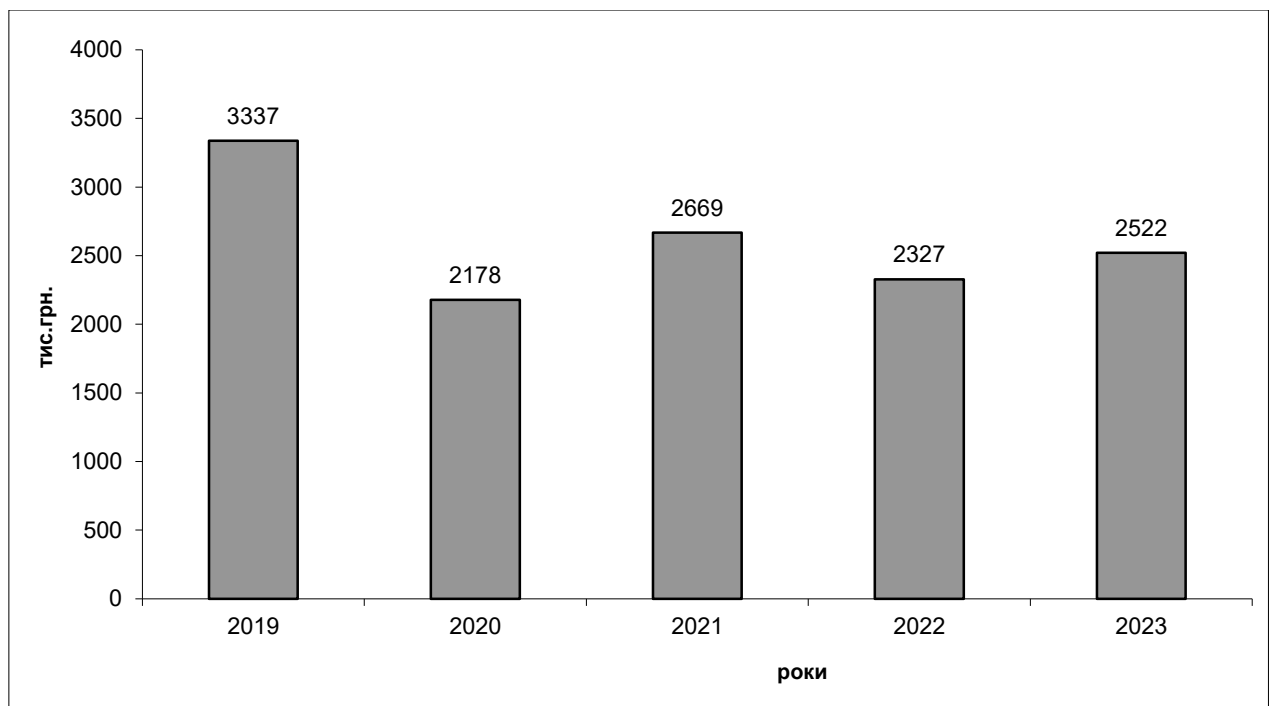

Рисунок 2.4- Динаміка середньодобового видобутку вугілля по шахті за період 2019 -2023 років

Джерело: складено автором

Наступний аналізований показник - готова вугільна продукція в натуральному виразі, табл. 2.6.

Таблиця 2.6.- Аналіз готової вугільної продукції в натуральному виразі

Рік	Готова вугільна продукція тис. т.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абс. значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	625678	-	-	100,00	-	-	-	-
2020	456232	169446	-169446	72,91	72,91	-27,09	-27,09	-6255
2021	488351	-32119	-137327	107,04	78,05	7,04	-21,95	-4562,3
2022	513890	436962	-111788	105,2	82,13	5,02	-17,87	87044,2
2023	398245	115645	-227433	77,4	63,6	-22,6	-36,4	-5117

Як видно з таблиці 2.6. показники готової вугільної продукції в натуральному вираженні значно перевищують фактичні, коли план було перевиконано. Але наступні 4 роки, план недовиконується, а якщо й виконується, то фактично на половину.

Динаміку готової вугільної продукції в натуральному вираженні показано на рис.2.5.

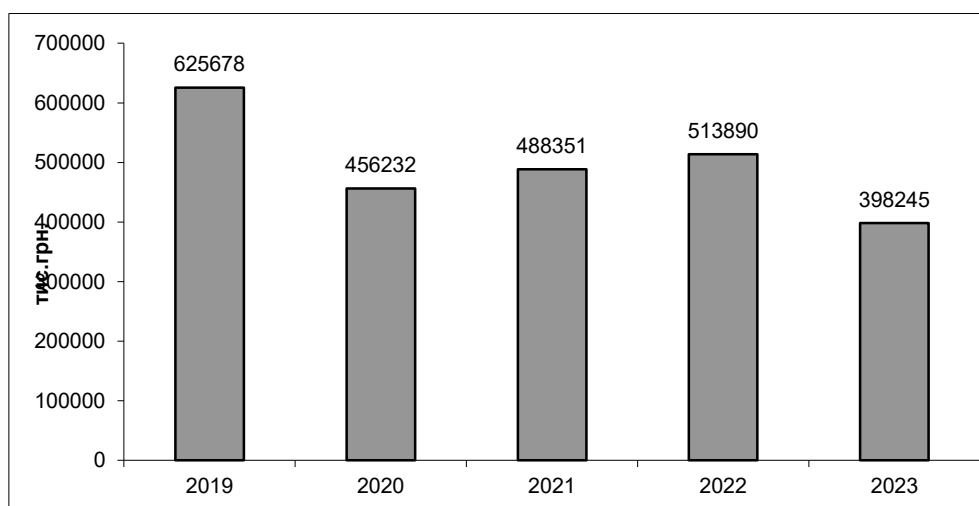

Рисунок 2.5 - Динаміка готової вугільної продукції в натуральному виразі

Джерело: складено автором

Такий показник як чисельність робітників є також важливим при аналізі. Тому проаналізуємо його більш детально в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.- Аналіз чисельності персоналу підприємства за 2019-2023 рр.

Рік	Чисельність персоналу тис.чол.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абс.значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	4792	-	-	100,00	-	-	-	-
2020	4378	414	-414	91,3	91,3	-8,7	-8,7	-47,6
2021	4238	140	-554	88,4	88,3	-11,6	-11,7	-12,06
2022	4476	-238	-316	105,6	93,4	5,6	-6,6	-42,5
2023	4276	200	-516	95,5	89,23	-4,5	-10,77	114,6

Джерело: складено автором

Аналізуючи чисельність персоналу підприємства за 2019-2023 роки можна сказати, що за усі 5 років спостерігається тенденція до постійного його спаду. Найбільший показник чисельності персоналу простежується у 2019 році – 4792 чол., а вже починаючи з 2020 року відбувається постійне зниження. Це пов'язано з низькою продуктивністю праці робітників, зменшенням обсягу видобутку вугілля, зі зниженням та несвоєчасною виплатою заробітної плати персоналу.

Динаміку чисельності персоналу підприємства надано на рис.2.6.

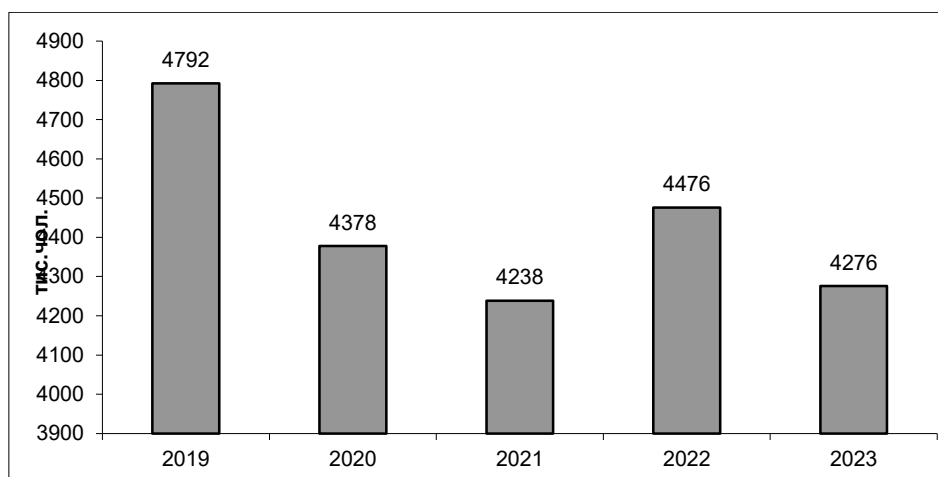

Рисунок 2.6. Динаміка чисельності персоналу підприємства за період 2019-2023 років

Джерело: складено автором

Проаналізувавши чисельність персоналу підприємства переходимо до не менш важливого показника, такого, як собівартість продукції підприємства. Аналіз собівартості проводиться за ряд років шляхом приведення до співставного виміру, його проаналізуємо більш детально в табл. 2.8 та наочно продемонструємо на рис. 2.9.

Таблиця 2.8 - Аналіз собівартості 1 т готової продукції за 2019-2023 рр.

Рік	Собівартість 1 т вугілля грн.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	3229,67	-	-	100	100	-	-	-
2020	3315,15	85,48	85,48	137,22	137,22	37,22	37,22	2,29
2021	3438,89	123,74	209,22	139,26	191,1	39,26	91,1	3,15
2022	3540,98	102,09	311,31	123,26	235,55	23,26	135,55	4,39
2023	3910,09	369,11	680,42	168,23	396,26	68,23	296,26	5,41

Джерело: складено автором

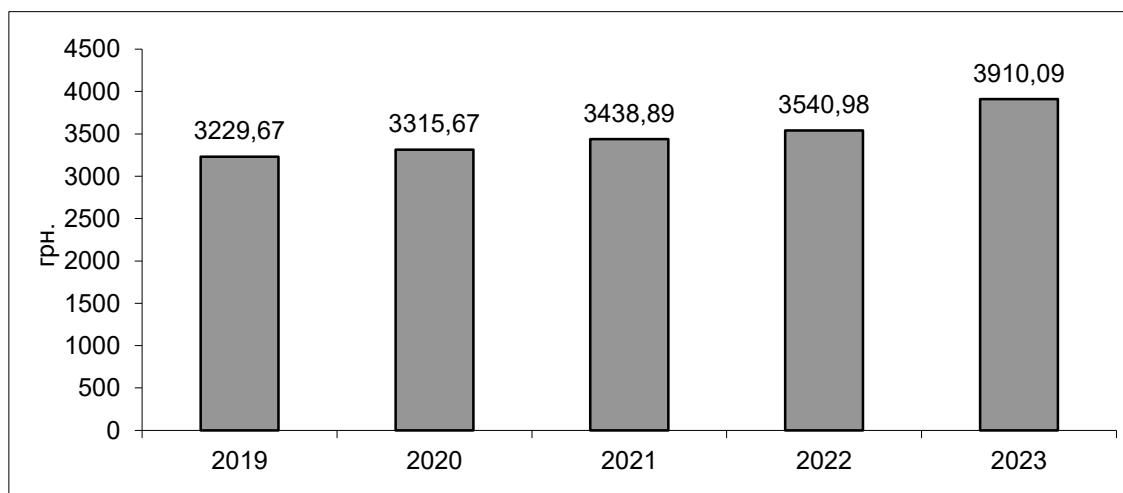

Рисунок 2.9 - Динаміка зміни собівартості 1 т готової продукції за 5 років.

Джерело: складено автором

Аналізуючи дані таблиці 2.8, робимо відповідний висновок, що витрати на видобуток однієї тони вугілля постійно збільшується. Якщо у базовому році цей показник складав 3229,67 грн. за 1 тону вугілля, то в 2023 році цей

показник збільшився на 680,42 грн.. Цей показник свідчить про обмеження ефективності виробництва.

2.2 Аналіз конкурентоспроможності підприємства

Конкурентоспроможність продукції являє собою сукупність її властивостей, що характеризують міру задоволення конкретної потреби проти наявної на ринку аналогічної продукції. Вона визначає здатність витримувати конкуренцію на ринку, тобто мати певні переваги над виробами інших товаровиробників.

Конкурентоспроможність товарів закладається ще на стадії проектування виробів. У процесі виробництва матеріалізуються визначальні елементи конкурентоспроможності продукції: якість і витрати. Моделювання і визначення рівня конкурентоспроможності продукції є необхідною передумовою для її продажу (реалізації) на відповідному ринку.

Проаналізуємо основні технічні показники шахти, які лежать в основі виробництва конкурентоспроможної продукції, а саме такі, як видобуток вугілля, ціну 1 т вугільної продукції, зольність вугілля, середньомісячна продуктивності праці робітників з видобутку вугілля, реалізація продукції в оптових цінах, середньомісячну заробітну плату всього персоналу, собівартість 1 т готової продукції шахти.

Аналіз видобутку вугілля на підприємстві за період 2019-2023 років було проведено в п. 2.1, табл. 2.2. Видобуток вугілля за аналізований період знизився. Це пояснюється складними гірничо-геологічними умовами, застарілим обладнанням та високою пластовою зольністю.

Розглянемо ступінь якості вугілля за показником зольності, що приведені у табл.2.9.

Таблиця 2.9- Аналіз показників зольності видобутого вугілля по шахті

Рік	Зольність продукції видобуто го вугілля %	Абсолютний приріст, тис. т.		Темп росту		Темп приросту,%		Абс. значенн я 1% прирост у, т.грн.
		Ланцю- говий	Базис- ний	Лан- цюго- вий	Базис- ний	Лан- цюго- вий	Ба- зис- ний	
2019	45,0	-	-	100,00	100,00	-	-	-
2020	47,2	-2,2	2,2	104,9	104,9	4,9	4,9	-0,4
2021	49,3	-2,1	4,3	104,4	109,5	4,4	9,5	-0,5
2022	44,3	5	0,7	89,9	98,4	-10,1	-1,6	-0,5
2023	47,9	-3,9	2,9	108,1	106,4	8,1	6,4	-0,5

Джерело: складено автором

Динаміку показників зольності видобутого вугілля по шахті у 2019-2023 році показано на рис. 2.10.

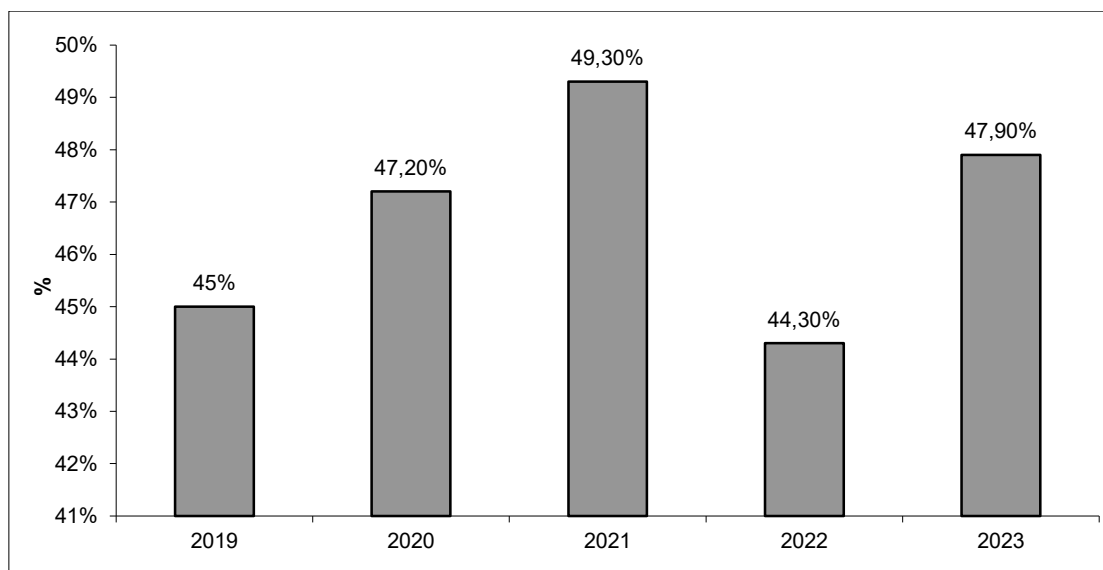

Рисунок 2.10 - Динаміка зольності видобутого вугілля по шахті .

Джерело: складено автором

Спостерігається негативна тенденція, тобто підвищується зольність видобутого вугілля, що відповідно знижує якість продукції і підвищує затрати на збагачення. Це може бути пов'язано з тим, що змінилися гірничо-геологічні умови, наприклад зменшилась потужність шару вугілля, тому потрібне нове обладнання, що може здійснювати виймання вугілля без

присічки бокових порід. У 2023 році зольність значно збільшилася відносно попереднього 2022 року на 3,6 %, а це вказує на погіршення організації основної діяльності підприємства. Необхідно замінити обладнання на нове, що більш відповідає даним гірничо-геологічним умовам.

Розглянемо наступний показник - ціну 1 тони вугільної продукції.

Таблиця 2.10.-Аналіз ціни 1 тони вугільної продукції за період 2019-2023 р.

Рік	Ціна 1 тони вугілля, грн.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	4205,98	-	-	100	100	-	-	-
2020	4243,79	37,81	37,81	118,36	118,36	18,36	18,36	2,06
2021	4296,25	52,46	90,27	121,52	143,82	21,52	43,82	2,44
2022	4335,31	39,06	129,33	113,18	162,79	13,18	62,79	2,96
2023	4437,23	101,92	231,25	130,4	212,27	30,4	112,27	3,35

Джерело: складено автором

Динаміку ціни 1 тони вугільної продукції за період 2019-2023 років наведено на рис.2.11.

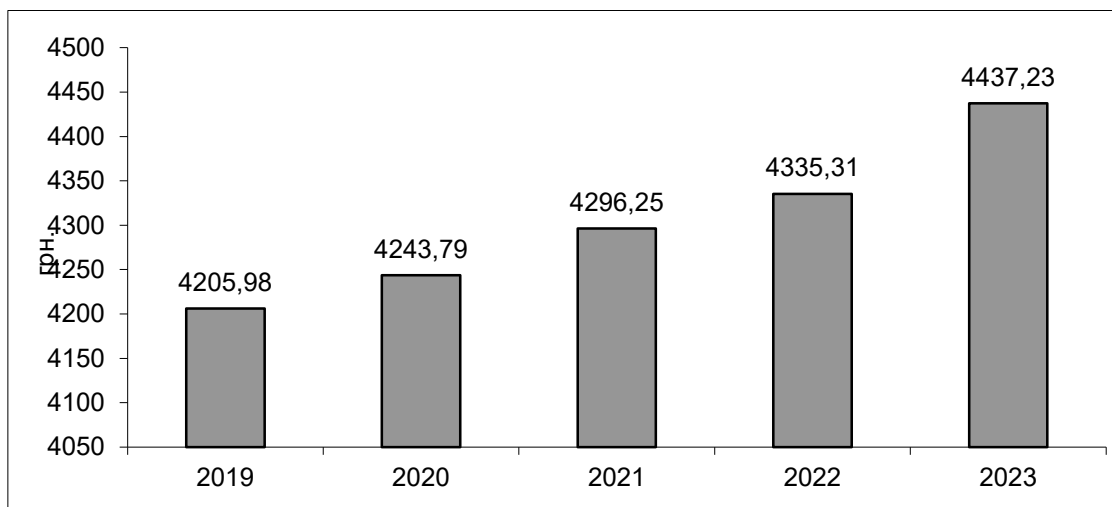

Рисунок 2.11 - Динаміка ціни 1 т вугільної продукції

Джерело: складено автором

За наведеними даними можна зробити висновок, що з 2019 р. ціна на 1 тону вугілля постійно збільшувалась. Особливо відчутно це збільшення відбулося у 2023 році. Це пов'язано зі збільшенням виробничих затрат, і відповідно зі збільшенням матеріальних витрат та витрат на оплату праці, а також зі зменшенням зольності вугілля (зі зменшенням зольності підвищується якість вугілля, а тому і його ціна теж) .

Розглянемо та проаналізуємо дані середньомісячної продуктивності робітників з видобутку вугілля в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 - Аналіз середньомісячної продуктивності праці робітників з видобутку вугілля

Рік	Середньомісячна продуктивність праці тис.тон.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
2019	24,8	-	-	100,00	100,00	-	-	-
2020	16,7	8,1	-8,1	67,3	67,3	-32,7	-32,7	-0,25
2021	22,6	-5,9	-2,2	135,3	91,1	35,3	-8,9	-0,16
2022	19,2	3,4	-5,6	85	77,4	-15	-22,6	-0,22
2023	21,0	-1,8	-3,8	109,3	84,6	9,3	-15,4	-0,20

Джерело: складено автором

Взагалі за показником середньомісячної продуктивності робітників з видобутку вугілля відбувається невиконання плану в періоді, що аналізується. У 2021 році відбувається перевиконання плану за показником продуктивності. І тому у наступному році значно підвищено план за цим показником, однак у 2022 знов спостерігається невиконання плану і, разом з тим, продуктивність зменшується відносно попереднього року на 3,4 т, як показано у табл. 2.11.

Динаміку середньомісячної продуктивності праці робітників з видобутку вугілля надано на рис.2.12.

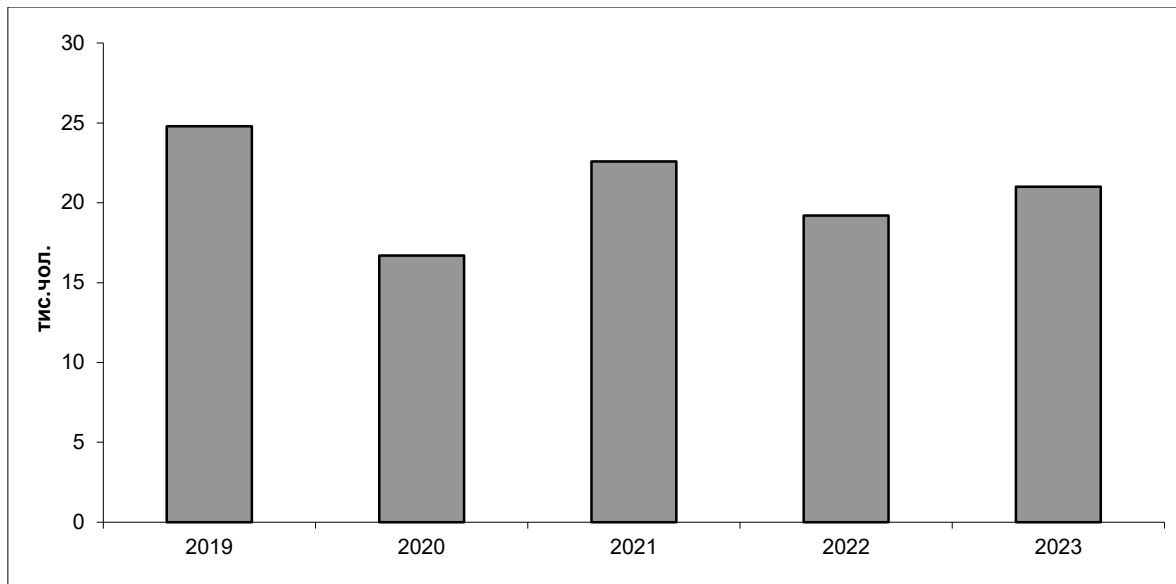

Рисунок 2.12. Динаміка середньомісячної продуктивності праці робітників з видобутку вугілля по шахті з 2019 по 2023 рік

Джерело: складено автором

Показник, який дає увагу про те, чи користується продукція, що випускається попитом та чи отримує підприємство прибуток, є показник реалізації продукції. Аналіз обсягу реалізації продукції полягає в оцінці виконання чи завдання по ньому.

Таблиця 2.12.- Аналіз плану реалізації продукції в оптових цінах

Рік	Реалізація продукції тис.тон.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, т.грн.
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2019	125503,6	-	-	100	100	-	-	-
2020	107727,7	17776	17776	85,83	85,83	-14,17	-14,17	-1254,4

Продовження табл. 2.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2021	139154,7	938572	136511	129,17	110,8	29,17	10,8	32176
2022	165707,4	-265552	40204	119,08	132	19,08	32	-13917
2023	167352,3	-1645	417449	101	133	1	33	-16,45

Джерело: складено автором

Динаміку плану реалізації продукції в оптових цінах представлено на рис.2.13.

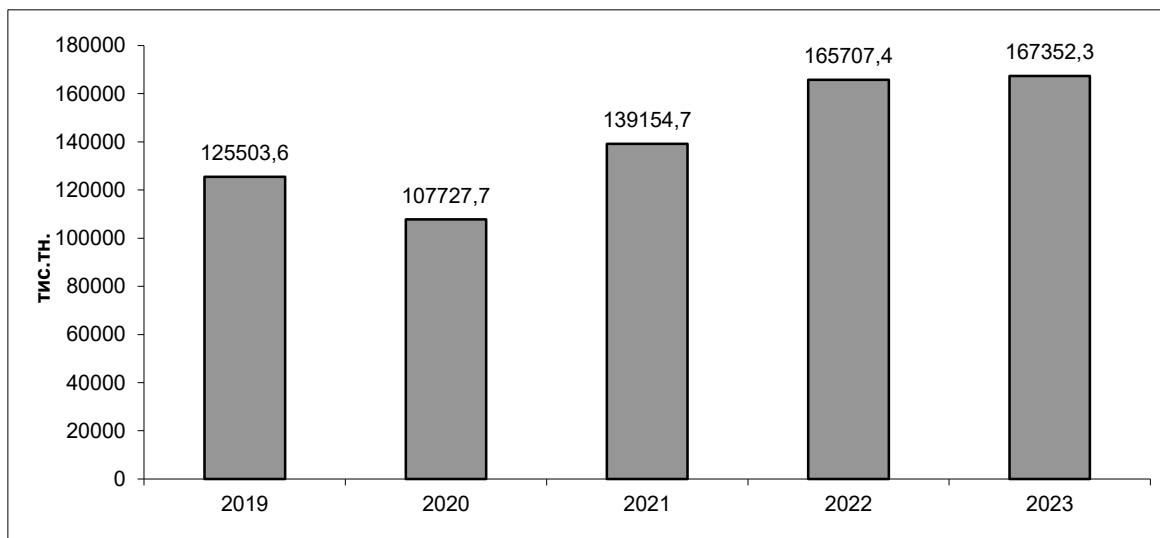

Рисунок 2.13- Динаміка реалізації продукції в оптових цінах

Джерело: складено автором

Проаналізувавши показник плану реалізації продукції в оптових цінах, бачимо, що як і попередні показники цей показник є негативним і має постійну тенденцію до зниження. Однак з роками він підвищується, окрім 2005 року. В цьому році реалізація продукції знизилася відносно попереднього на 17775,9 тис.тон. що можна віднести на рахунок росту оптових цін на продукцію.

Наступним аналізуємо показник - собівартість продукції - не менш важливий показник у виробництві конкурентоспроможної продукції. Для аналізу використовуємо дані табл. 2.13.

Таблиця 2.13 - Аналіз собівартості 1 тони готової продукції шахти

Рік	Собіва р-тість 1 тони вугілля грн.	Абсолютний приріст, т.т.		Темп росту		Темп приросту, %		Абсо- лютне зна-чення 1% приросту, т.грн.
		Ланцю- говий	Базис- ний	Лан- цюго- вий	Ба- зис- ний	Лан- цюго- вий	Ба- зис- ний	
2019	4229,67	-	-	100	100	-	-	-
2020	4315,15	85,48	85,48	137,22	137,22	37,22	37,22	2,29
2021	4438,89	123,74	209,22	139,26	191,1	39,26	91,1	3,15
2022	4540,98	102,09	311,31	123,26	235,55	23,26	135,55	4,39
2023	4910,09	369,11	680,42	168,23	396,26	68,23	296,26	5,41

Джерело: складено автором

Динаміку собівартості 1 тони готової продукції шахти “Капітальна» вказано на рис.2.14.

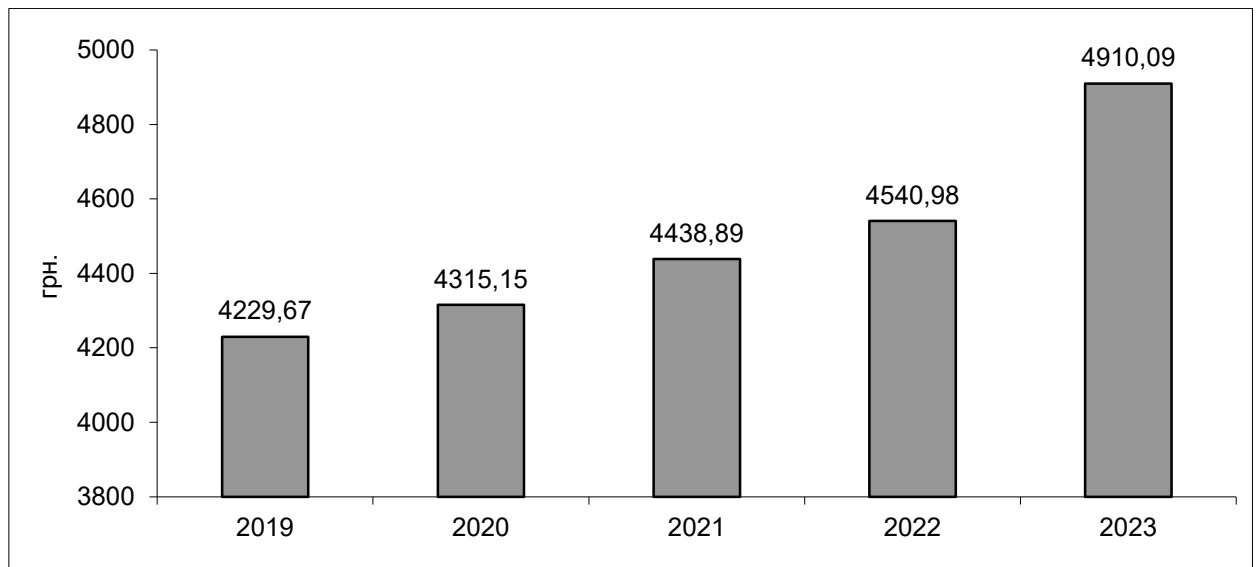

Рисунок 2.14- Динаміка зміни собівартості 1т готової продукції за 5 років.

Джерело: складено автором

Аналізуючи дані таблиці 2.14. бачимо, що витрати на видобуток однієї тони вугілля постійно збільшується. Якщо у базовому році цей показник складав 4229,67 грн. за 1 тону вугілля, то в 2023 році цей показник

збільшився на 680,42 грн. Це свідчить про обмеження ефективності виробництва.

Узагальнюючи результати аналізу основних показників, що визначають стан грошових потоків підприємства, можна констатувати, що виявлені негативні тенденції свідчать про кризовий стан, в якому перебуває підприємство.

2.3 Аналіз фінансового стану ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» за 2019-2023 роки

Діагностика фінансового стану підприємств проводиться з метою виявлення вразливих місць і визначення шляхів їх усунення. Дані аналізу відіграють вирішальну роль при визначенні напрямів конкурентної політики підприємства, вони використовуються при оцінці виконання поставлених перед ним завдань і для розробки програм розвитку на перспективу.

Метою фінансового аналізу підприємства, є оцінка його фінансового стану з урахуванням динаміки змін, які склалися в результаті господарської діяльності підприємства за декілька останніх років, визначення чинників, які вплинули на ці зміни і прогнозування майбутнього фінансового стану підприємства. Результати проведеного аналізу використовуються для підготовки рекомендацій щодо подальшої діяльності підприємства, його реструктуризації або ін.[17].

Інформаційною базою для оцінювання фінансового стану підприємства є дані: балансу (форма №1); звіту про фінансові результати (форма №2); звіту про рух грошових коштів (форма №3); звіту про власний капітал (форма №4); дані статистичної звітності та оперативні дані.

Аналіз фінансового стану ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» будемо проводити на основі даних фінансової звітності за період з 2019-2023 р за допомогою фінансових коефіцієнтів. Аналіз з використанням фінансових коефіцієнтів складатиметься з таких блоків:

- операційного аналізу.
- аналізу операційних витрат.
- аналізу ділової активності.
- аналізу ліквідності.
- аналізу довгострокової платоспроможності.
- аналізу прибутковості.
- аналізу майнового стану підприємства.

Операційний аналіз передбачає розрахунок фінансових коефіцієнтів за формулами, наведеними в додатку А.

Проведені розрахунки наведені в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 - Фінансові коефіцієнти операційного аналізу

Назва коефіцієнта	Аналізовані роки (2019-2024)									
	2019		2020		2021		2022		2023	
	звіт.	баз.	звіт.	баз.	звіт.	баз.	звіт.	баз.	звіт.	баз.
Коефіцієнт росту валових продажів (К _{РВП})	0,6		-0,67		0,43		0,05		0,25	
Коефіцієнт валового доходу (К _{ВД})	0,15	-0,47	-1,3	0,15	-0,85	-1,3	-1,1	-0,85	-0,8	-1,1
Коефіцієнт операційного прибутку (К _{ОП}),	0,25	-0,52	-0,7	0,25	-0,3	-0,7	-0,48	-0,3	-0,03	-0,48
Коефіцієнт чистого прибутку (К _{ЧП}),	0,19	-0,5	-0,58	0,19	-0,2	-0,58	-0,49	-0,2	0,46	-0,49

Джерело: розраховано автором

Отже, проведений операційний аналіз демонструє, що в господарській діяльності підприємства у 2020 році відбуваються скорочення валових

продажів на 67%, спостерігається скорочення валового доходу, скорочення операційного збитку, відбувається скорочення збитковості підприємства. У 2021 році підприємство мало прибуток, так коефіцієнт чистого прибутку становить 0,19. У 2021 році відбувається зростання валових продажів на 43%, але скорочення валового доходу, скорочення операційного збитку з 70% до 30%. Позитивним моментом є скорочення збитковості підприємства з 58% до 20%. Типова ситуація відбувається і у 2022 році, що залишає очікувати на краще. У 2013 році шахта мала прибуток. Коефіцієнт чистого прибутку ($K_{\text{ЧП}}$) дорівнює 0,46, тобто є певні позитивні зміни в роботі підприємства.

Аналіз операційних витрат передбачає розрахунок коефіцієнтів за формулами, наведеними в додатку Б:.

Проведені розрахунки наведено в табл. 2.15

Таблиця 2.15 - Коефіцієнти операційних витрат

Назва коефіцієнта	Аналізовані роки (2019-2023 роки)									
	2019		2020		2021		2022		2023	
	звіт.	баз.	звіт.	баз.	звіт.	баз.	звіт.	баз.	звіт.	баз.
Коефіцієнт собівартості реалізованої продукції ($K_{\text{РП}}$)	0,68	1,31	2,12	0,68	1,69	2,12	1,95	1,69	1,72	1,95
Коефіцієнт витрат на реалізацію та управління ($K_{\text{АЗ}}$)	0,13	0,23	0,36	0,13	0,53	0,36	0,35	0,53	0,25	0,35
Коефіцієнт фінансових витрат та витрат від участі в капіталі ($K_{\text{ФВ}}$)	0,02	0,02	0,049	0,02	0,02	0,049	0,007	0,02	-	0,007

Джерело: складено автором

Аналіз операційних витрат вказує на те, що витрати на 1 грн реалізованої продукції у 2019 році знизилися з 1,31 до 0,68 грн, знизилися також витрати на реалізацію та управління з 0,23 до 0,13 грн. Витрати на 1 грн реалізованої продукції у 2020 році зросли з 0,68 до 2,12 грн. Це свідчить про суттєве зростання витратності виробництва. Разом з тим слід підкреслити, що невиробничі витрати, зокрема адміністративно-збутові витрати на 1 грн. реалізованої продукції збільшилися з 0,13 до 0,36 грн, збільшилися й фінансові витрати. У 2021 році витрати на 1 грн реалізованої продукції зменшилися з 2,12 грн. до 1,69 грн., це покращило ситуацію. У 2022 році витрати на 1 грн реалізованої продукції зросли з 1,69 грн. до 1,95. У 2023 році підприємство не мало фінансових втрат, Коефіцієнт витрат на реалізацію та управління скоротився на 0,1 на склав 25%.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності, які в узагальненому виді являють собою відношення виторгу від реалізації продукції до середньої за період величини коштів або їх джерел.

Основні показники оцінки ділової активності підприємства наведені в додатку В.

Отже, проведемо діагностику ділової активності на шахті, необхідні розрахунки зведемо табл. 2.16

Таблиця 2.16 - Динаміка показників ділової активності ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля»

Показник	Аналізований період (2019-2023 роки)				
	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності активів (K_{OA}).	87939/ 130504,5= 0,67	29067/ 121151= 0,24	42295/ 119818,5= 0,35	44565/ 118015,5= 0,38	55249/ 232151= 0,24

Закінчення табл. 2.16

1	3	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності запасів (K_{O3}).	$71900/1330,5=54,1$	$73950/1985,5=37,2$	$85170/4758=17,9$	$103024/7895,5=13,1$	$114136/11591=9,8$
Строк обороту запасів, днів	$360/54,1=7$	$360/37,2=10$	$360/17,9=20$	$360/13,1=27$	$360/9,8=37$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($K_{ДЗ}$)	$105357/26160,5=4,1$	$34873/10656=3,3$	$50197/14686,5=3,4$	$52861/19625=2,7$	$66228/18435,5=3,6$
Період погашення дебіторської заборгованості ($T_{ДЗ}$)	$360/4,1=88$	$360/3,3=109$	$360/3,4=106$	$360/2,7=133$	$360/3,6=100$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{КЗ}$)	$71900/94364=0,76$	$73950/87730=0,84$	$85170/106523,5=0,8$	$103024/120910=0,85$	$114136/128083=0,89$
Період погашення кредиторської заборгованості ($T_{КЗ}$)	$360/0,76=474$	$360/0,84=429$	$360/0,8=450$	$360/0,85=423$	$360/0,89=404$
Операційний цикл (ТОЦ)	$7+88=95$	$10+109=119$	$20+106=126$	$27+133=160$	$37+100=137$
Фінансовий цикл (ТФЦ)	$95-474=-379$	$119-429=-310$	$126-450=-324$	$160-423=-263$	$137-404=-267$

Джерело: складено автором

Отже, коефіцієнт оборотності запасів показує швидкість обороту запасів для забезпечення поточного обсягу продажу. Чим вищий цей коефіцієнт, тим швидше обертаються запаси. За весь аналізований період тільки у 2019 році він становив 54,1. Найнижче значення цього показника у 2022 році (13,1), а отже це свідчить про зменшення швидкості оборотності запасів, тобто про зниження ефективності їх використання. Строк обороту запасів має тенденцію до збільшення, це негативна тенденція для шахти, адже з кожним роком підприємству потрібно більше днів для поповнення своїх запасів. За весь період зросла тривалість обороту дебіторської заборгованості.

Період погашення кредиторської заборгованості трохи зменшився. Це значить, що підприємство зменшало кількість днів оплати рахунків з 474 днів до 423 дня. У 2023 році період погашення кредиторської заборгованості зменшився з 423 до 404 днів, тобто майже в 1,05 рази, проте є довгим (404 дня). За 2019-2023 років період погашення кредиторської заборгованості перевищує період погашення дебіторської заборгованості, це говорить про неспроможність підприємства своєчасно розраховуватися зі своїми зобов'язаннями. Є певні проблеми при здійсненні платежів. Негативне значення тривалості фінансового циклу за весь аналізований період означає наявність тимчасово вільних грошових коштів.

Аналіз ліквідності підприємства передбачає два такі етапи:

- складання балансу ліквідності;
- розрахунок та аналіз основних показників ліквідності.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу, що згруповані за ознакою ліквідності та розміщені в порядку спадання ліквідності, зі статтями пасиву, що згруповані за ознакою термінів погашення і розміщені в порядку збільшення строковості зобов'язань.

Якщо при такому порівнянні активів вистачає, то баланс ліквідний і підприємство платоспроможне. У противному разі баланс неліквідний і підприємство вважається неплатоспроможним.

Отже, проведемо аналіз ліквідності балансу ВП «Шахта «Капітальна». У табл. 2.17 наведений баланс ліквідності за 2019-2023 роки, що складений за вихідними даними балансу підприємства.

Баланс буде абсолютно ліквідним, якщо задовольнятиме такі умови: - найбільш ліквідні активи перевищують негайні пасиви або дорівнюють їм ($A1 \geq P1$); активи, що швидко реалізуються, дорівнюють короткостроковим пасивам або більші за них ($A2 \geq P2$); активи, що реалізуються повільно, дорівнюють довгостроковим пасивам або більші за них ($A3 \geq P3$); активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви ($A4 \leq P4$).

Таблиця 2.17 - Аналіз ліквідності балансу ВП «Шахта «Капітальна» за 2019-2023 роки

АКТИВ	Код рядка	Аналізований період 2019-2023р.					ПАСИВ	Код рядка	Аналізований період 2019-2023р.				
		2019	2020	2021	2022	2023			2019	2020	2021	2022	2023
Найліквідніші активи(А1)	150, 220, 230, 240	-	-	8	9	1	Найтерміновіші зобов'язання (П1)	530—610	74262	99596	111923	128429	117390
Швидкоореалізовані активи(А2)	150, 160,170, 180 210, 220	6560	7428	8589	11338	6970	Короткострокові пасиви(П2)	500, 510, 520	747	747	747	747	7574
Повільноореалізовані активи(А3)	100 - 140, 250, 270	4219	8599	12875	14150	20287	Довгострокові зобов'язання (П3)	480	2075	657	950	11561	2113
Важкоореалізовані активи(А4)	080	110054	104462	97678	91437	88729	Постійні зобов'язання (П4)	380, 430, 630	44112	19489	-5530	-23803	-11090
БАЛАНС	280	121196	120489	119150	116934	115987	БАЛАНС	640	121196	120489	119150	116934	115987

Джерело: складено автором

Отже, за даними таблиці можна зробити висновок, що наведений баланс за весь аналізований період не є абсолютно ліквідним. У 2019 та 2007 роках немає суми найліквідніших активи, це свідчить про те, що на розрахунковому рахунку підприємства немає грошей і це призводить до погіршення показників ліквідності підприємства і в разі, якщо підприємству треба буде негайно розрахуватися по своїм найтерміновішим зобов'язанням (а це кредиторська заборгованість підприємства), то воно не зможе цього зробити, як бачимо ця ситуація не змінилась і на кінець року. У період з 2021 по 2022 рік сума найліквідніших активів менше за найтерміновіші зобов'язання. З необхідних умов ліквідності виконуються тільки дві ($A2 > П2$; $A3 > 3$), а отже як видно з таблиці, швидко реалізовувані активи у 2022 році в 11 раз перевищують короткострокові пасиви (8589/747), а у 2023 році в 15 раз (11338/747). Повільнореалізовувані активи в 2022 році в 13 раз перевищують довгострокові зобов'язання (12875/950), а у 2023 р. не суттєво перевищують, тобто підприємство має довгострокове зобов'язання (довгострокові кредити банків).

У цілому баланс ліквідності з аналізований період (2019-2023 роки) свідчить про тяжкий фінансовий стан підприємства. Щоб зрозуміти, який баланс більш ліквідний, за даними балансів ліквідності розрахуємо узагальнюючий показник (коефіцієнт) ліквідності (Кл):

$$Kл = \frac{a1A1 + a2A2 + a3A3}{a1П1 + a2П2 + a3П3}, \quad (2.1)$$

де $a1, a2, a3$ – вагові коефіцієнти;

$A1, A2, A3; П1, П2, П3$ – підсумки за першою, другою та третьою групами відповідно активів та пасивів (вплив четвертої групи досить не значний, тому ми її не враховуємо).

Узагальнюючий коефіцієнт ліквідності відносний; він показує, скільки ліквідних активів припадає на зобов'язання з урахуванням вагових коефіцієнтів за групами активів і пасивів. Ці коефіцієнти відображають

значущість тієї чи іншої групи; задаються аналітиком з огляду на конкретні обставини.

Збільшення значення Кл свідчить про зміцнення платоспроможності підприємства, і навпаки.

Так, якщо $a_1 = 1$, $a_2 = 0.5$, $a_3 = 0.3$, то коефіцієнт ліквідності відповідно у 2019 році становить (за формулою 2.1.):

$$Кл_{2019} = \frac{0.5 * 6560 + 0.3 * 4219}{1 * 74262 + 0.5 * 747 + 0.3 * 2075} = \frac{4545,7}{75258} = 0,06$$

Коефіцієнт ліквідності відповідно у 2020 році (за формулою 2.1):

$$Кл_{2020} = \frac{0.5 * 7428 + 0.3 * 8599}{1 * 99596 + 0.5 * 747 + 0,3 * 657} = \frac{6293,7}{1000166,6} = 0,06.$$

Коефіцієнт ліквідності відповідно у 2021 році (за формулою 2.1):

$$Кл_{2021} = \frac{1 * 8 + 0.5 * 8589 + 0.3 * 12875}{1 * 111923 + 0.5 * 747 + 0,3 * 950} = \frac{8165}{112581,5} = 0,07.$$

Коефіцієнт ліквідності відповідно у 2022 році (за формулою 2.1.) :

$$Кл_{2022} = \frac{1 * 9 + 0.5 * 11338 + 0.3 * 14150}{1 * 128429 + 0.5 * 747 + 0,3 * 11561} = \frac{9923}{132270,8} = 0,08.$$

Коефіцієнт ліквідності відповідно у 2023 році (за формулою 2.1.) :

$$Кл_{2023} = \frac{1 * 1 + 0.5 * 6970 + 0.3 * 20287}{1 * 117390 + 0.5 * 7574 + 0,3 * 2113} = \frac{9571,1}{121810,9} = 0,08.$$

Отже, бачимо що показники ліквідності за період з 2019 по 2023 роки суттєво не змінювалися, ліквідність балансу підприємства однакова. В динаміці він збільшувався на 0,01. У цілому ж баланс ліквідності за аналізований період (2019-2023 роки) свідчить про тяжкий фінансовий стан підприємства.

Для оцінки рівня ліквідності та платоспроможності підприємства необхідно також розрахувати сукупність відносних аналітичних показників –

коефіцієнтів ліквідності. Основними з них є коефіцієнт платоспроможності (абсолютної ліквідності), коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт покриття (загальної ліквідності).

Показники ліквідності даного підприємства за 2019 -2023 роки наведені у табл. 2.18.

Таблиця 2.18- Показники ліквідності та платоспроможності шахти за 2019-2023 роки

Показник	Порядок розрахунку	Аналізовані роки (2019-2023)									
		2019		2020		2021		2022		2023	
		Початок	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець
Коефіцієнт платоспроможності (абсолютної ліквідності)	$\frac{\text{ф.1(р.220+230+240)}}{\text{ф.1р.620}}$	0,001	-	-	-	-	0,00007	0,00007	0,00007	0,00007	0,000008
Коефіцієнт проміжної ліквідності (швидкої, суворой)	$\frac{\text{ф.1(р.260-}\Sigma(\text{р.100-140))}}{\text{ф.1р.620}}$	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	$\frac{\text{ф.1 р.260}}{\text{ф.1р.620}}$	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Джерело: складено автором

Отже, за даними таблиці, коефіцієнт платоспроможності (абсолютної ліквідності) у 2020 році не можна розрахувати, в даний період підприємство не має фінансових інвестицій, не покращилася ситуація і в 2021 та 2022 роках. Коефіцієнт проміжної ліквідності характеризує скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. Його значення має дорівнювати, або бути більше 1. З таблиці видно, що

коефіцієнт швидкої ліквідності менше за 1, тобто оборотні активи не перевищують виробничі запаси, а отже підприємство не спроможне погасити свої поточні зобов'язання.

Коефіцієнт покриття показує загальну оцінку ліквідності активів, показуючи скільки гривень оборотних активів підприємства приходить на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо оборотні активи перевищують по величині поточні зобов'язання, підприємство розглядається як успішно функціонуюче. Розмір перевищення й виражається коефіцієнтом покриття. Коефіцієнти покриття з період з 2019 по 2023 рік. менше одиниці - це вказує на те, що оборотні активи не перевищують поточні зобов'язання, а отже робимо висновок що підприємство не може функціонувати успішно.

Проведемо аналіз довгострокової платоспроможності, який характеризує фінансову стійкість підприємства на перспективу з позиції структури коштів, а також залежність підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів. Розрахуємо такі коефіцієнти: коефіцієнт концентрації власного капіталу; коефіцієнт концентрації залученого капіталу; коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталу; коефіцієнт забезпечення по кредитах.

Співвідношенням вартості запасів та розміру власних і позикових джерел їх формування (іншими словами, рівнем забезпеченості запасів джерелами фінансування) визначається сутність фінансової стійкості шахти. Умовно виділяють чотири типи фінансової стійкості:

1) абсолютна фінансова стабільність - крайній тип фінансової стійкості, за якої всі запаси повністю покриваються власним оборотним капіталом, тобто підприємство не залежить від зовнішніх джерел фінансування (Запаси < ВОК);

2) нормальна фінансова стабільність - відповідає положенню, коли успішно функціонуюче підприємство використовує для покриття запасів «нормальні джерела коштів» — власні та залучені ($ВОК < \text{Запаси} < ВОК + \text{короткострокові кредити банків} + \text{кредиторська заборгованість за товар}$);

3) нестійке фінансове становище - нестійкий фінансовий стан, який супроводжується, як правило, порушенням платоспроможності підприємства. Проте в неї зберігається можливість поновлення рівноваги за рахунок джерел, що послаблюють фінансову напруженість (Дж), а саме: тимчасово вільного капіталу, кредитів банку на тимчасове поповнення оборотних коштів ($\text{Запаси} = \text{ВОК} + \text{КК} + \text{КЗ} + \text{Дж}$);

4) критичне фінансове становище – підприємство перебуває на межі банкрутства, позаяк грошові кошти не покривають кредиторську заборгованість ($\text{Запаси} > \text{ВОК} + \text{КЗ} + \text{КК}$).

Отже, охарактеризуємо тип фінансової стійкості шахти за період з 2019 по 2023 р. Результати наведемо у формі табл. 2.19

Таблиця 2.19 - Дослідження типу фінансової стійкості ВП «Шахта
«Капітальна ДП «Мирноградвугілля»

Показники	Код рядка	Аналізований період (2019-2023 роки)				
		2019	2020	2021	2022	2023
Запаси	Ф. № 1, р.100 + р.140	931	848	534	885	1656
Власні оборотні кошти	Ф. № 1 р. 380 – р. 080	-86554	-101940	-105700	-125675	-107669
Короткострокові кредити банків	Ф. № 1, р. 500 + р. 520	747	747	747	747	747
Кредиторська заборгованість	Ф. № 1, р. 530	59376	53564	51295	36165	7488

Джерело: складено автором

Отже, за весь аналізований період шахта має в критичний фінансовий стан ($\text{запаси} > \text{ВОК} + \text{КЗ} + \text{КК}$), тобто підприємство не може вчасно розплатитися зі своїми кредиторами, а виходить, існує висока ймовірність банкрутства. Наступним кроком при аналізі довгострокової

платоспроможності стане розрахунок відповідних коефіцієнтів. Розрахунки зведемо до табл. 2.20

Таблиця 2.20 -Коефіцієнти довгострокової платоспроможності шахти за період 2019-2023 років

Показник	Порядок розрахунку	Аналізовані роки (2019-2023роки)									
		2019		2020		2021		2022		2023	
		Початок	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	ф.1р.380/ ф.1р.280	0,03	0,2	0,2	0,02	0,02	-0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	ф.1(р.430+480+620+630)/ ф.1р.280	0,96	0,8	0,8	0,98	0,98	1,1	1,1	1,3	1,3	1,2
Коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталу	ф.1 (р.430+480+620+630 / ф.1р.380	26,8	4,1	4,1	46,8	46,8	-15,8	-15,8	-4,4	-4,4	-7,12
Коефіцієнт забезпечення по кредитах	ф.2(р.170чи 175) + (р.150)/ ф.2р.140	-24,8	13	13	-14,3	-14,3	-15,8	-15,8	-72,1	-72,1	-

Джерело: складено автором

Отже, з таблиці добре видно, що підприємство за весь період позбавлено можливості розраховуватися за залученими кредитами. Власні кошти підприємства не покривають позиковий капітал – це негативне явище для шахти. На кінець 2023 року не можливо розрахувати коефіцієнт забезпечення по кредитах, тому що шахта не мала фінансових втрат.

Здійснено аналіз прибутковості діяльності підприємства за показниками рентабельності. При здійсненні цього аналізу необхідно визначити показники рентабельності продажів, рентабельності активів підприємства та рентабельності використання власного капіталу підприємства. Загальноприйнятих значень рентабельності, на які можна орієнтуватися при аналізі, не існує, тому зростання вищезгаданих показників у динаміці за періодами звітності розглядається, як позитивна тенденція. Відповідні розрахунки зведемо до табл. 2.21

Таблиця 2.21 - Показники рентабельності шахти за 2019-2023 роки

Показник	Порядок розрахунку	Аналізовані роки (2019-2023 роки)				
		2019	2020	2021	2022	2023
Коефіцієнт рентабельності продажів	ф.2(р.220 чи 225)/ф.2р.035	19896/87939=0,2	-20330/29067=-0,7	-10464/42295=-0,3	-26183/44565=-0,6	30702/55249=0,5
Коефіцієнт рентабельності активів	ф.2 р.225/ф.1(р.280(гр.3)+р.280(гр.4))/2	19896/130504,5=0,2	-20330/121151=-0,2	-10464/119818,5=-0,1	-26183/118015,5=-0,2	30702/116075,5=0,3
Коефіцієнт рентабельності капіталу	ф.2 р.225/ф.1(р.380(гр.3)+р.380(гр.4))/2	19896/14259,5=1,4	-20330/13084=-1,6	-10464/-2768=3,8	-26183/-21143,5=1,2	30702/-27987=-1,1

Джерело: складено автором

Аналіз прибутковості шахти показує збитковість функціонування підприємства в період 2019-2023 років, про що свідчать від'ємні показники рентабельності. Ситуація покращена тільки у 2019 року, бо в цей період підприємства мало прибуток 19896тис. грн., а також у 2023 році прибуток склав 30702 тис.грн.

Останнім етапом діагностики фінансового стану шахти є аналіз майнового стану. Аналіз майнового стану характеризує кошти, що їх має

підприємство у своєму розпорядженні. Аналіз проводиться шляхом порівняння даних загальної вартості майна підприємства (валюти балансу) на початок та кінець звітного періоду. При цьому зменшення валюти балансу за звітний період свідчить про скорочення підприємством господарської діяльності, що призводить до його неплатоспроможності.

Проведемо аналіз майнового стану ВП «Шахта «Капітальна» за 2019 рік. Загальна оцінка майна підприємства і джерел його формування проводиться на основі агрегованого (ущільненого) балансу. Агрегований баланс будується на основі даних форми № 1 «Баланс». Аналіз активу та пасиву балансу представлений у табл. 2.22

Таблиця 2.22 - Аналітичний баланс шахти на 2019рік

Статті	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн (+, -)	темп прирост у, %
АКТИВ						
Майно всього	139813	100	121813	100	-18000	-12,9
1. Необоротні активи	118657	84,87	110054	90,35	-8603	-7,25
2. Оборотні активи	19603	14,02	10065	8,26	-9538	-48,65
3. Витрати майбутніх періодів	1553	1,11	1694	1,39	141	9,08
ПАСИВ						
Джерела майна всього	139813	100	121813	100	-18000	-12,9
1. Власний капітал	5019	3,59	23646	19,4	18627	371
1.1 Статутний капітал	40514	28,98	40514	33,26	0	0
1.2 Нерозподілений прибуток(збиток)	-72256	51,7	-52192	42,8	- 124448	-27,77
1.3 Інший додатковий капітал	36761	26,29	35324	29	-1437	-3,9
2. Забезпечення наступних витрат і платежів	11	0,0079	1156	0,95	1145	10409
3. Довгострокові зобов'язання	11	0,0079	2075	1,7	2064	18764
4. Поточні зобов'язання	113719	81,34	75117	61,7	-38602	-33,94
5. Доходи майбутніх періодів	21053	15,06	19819	16,27	-1234	-5,86

Джерело: складено автором

З представленого аналізу активу балансу видно, що загальна вартість майна підприємства зменшилася за 2019 рік на 18003 тис. грн. або на 12,9%. Зменшення майна підприємства року можна охарактеризувати як негативне, збільшилися витрати майбутніх періодів на 9,08% та зменшилися оборотні активи підприємства на 48,65% та необоротні активи на 7,25%. Як видно в активі підприємства більшу частину становлять необоротні активи в середньому 87,61% від загальної вартості майна.

З представленого аналізу пасиву балансу видно, що власні засоби підприємства збільшилися на 18627 тис. грн. Це добре для діяльності підприємства. Вартість майна підприємства зменшилася внаслідок зменшення поточних зобов'язань на 33,94%, зменшилися також доходи майбутніх періодів на 5,86%. В пасиві підприємства більшу частину становлять поточні зобов'язання в середньому 71,52% від загальної вартості майна, отже, це свідчить що шахта має значну кредиторську заборгованість.

У структурі власного капіталу підприємства, який на початок 2019 року становив 5019 тис. грн, а на кінець року збільшився і склав 23646 тис. грн. більшу частину становить непокритий збиток (на початок року- 51,7% на кінець - 42,85%). Статутний капітал як на початок, так і на кінець року не змінився і склав 40514 тис. грн. Підприємство використовує довгострокові зобов'язання для фінансування активів, але ця сума менша за частку власного капіталу.

Проведемо аналіз майнового стану ВП «Шахта «Капітальна»» за 2020 та 2022 р. Загальна оцінка майна підприємства і джерел його формування проводиться на основі агрегованого (ущільненого) балансу. Агрегований баланс будується на основі даних форми № 1 «Баланс»). Аналіз активу та пасиву балансу представлений у табл. 2.23.

З представленого аналізу активу балансу видно, що загальна вартість майна підприємства зменшилася за 2020 рік на 1324 тис. грн. або на -1,1%.

Таблиця 2.23 - Аналітичний баланс шахти за 2020-2021 р.

Статті	2020 рік						2021 рік					
	На початок року		На кінець року		Відхилення		На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн (+, -)	темп приросту, %	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн (+, -)	темп приросту, %
АКТИВ												
Майно всього	121813	100	120489	100	-1324	-1,1	120489	100	119150	100	-1339	-1,11
1. Необоротні активи	110054	90,3	104462	86,7	-5592	-5,1	104462	86,7	97678	81,98	-6784	-6,5
2. Оборотні активи	10065	8,26	11604	9,63	1539	15,3	11604	9,63	17495	14,68	5891	50,8
3. Витрати майбутніх періодів	1694	1,39	4423	3,67	2729	161	4423	3,67	3977	3,34	-446	-10,1
ПАСИВ												
Джерела майна всього	121813	100	120489	100	-1324	-1,1	120489	100	119150	100	-1339	-1,11
1. Власний капітал	23646	19,4	2522	2,1	-21124	-89,3	2522	2,1	-8022	-6,73	-10544	-218
1.1 Статутний капітал	40514	33,26	40514	33,6	0	0	40514	33,6	40514	34	0	0
1.2 Нерозподілений прибуток(збиток)	-52192	42,8	-72522	60,2	-20330	38,9	-72522	60,2	-82973	-69,6	-155495	-14,4
1.3. Інший додатковий капітал	35324	29	34481	28,6	-843	-2,39	34484	28,6	34431	28,9	-53	-0,15
2. Забезпечення наступних витрат і платежів	1156	0,95	2526	2,1	1370	118,5	2526	2,1	3054	2,56	528	20,9
3. Довгострокові зобов'язання	2075	1,7	657	0,54	-1418	-68,3	657	0,54	950	0,8	293	44,6
4. Поточні зобов'язання	75117	61,7	100343	83,3	25226	33,6	100343	83,3	9391	7,9	-90952	-90,64
5. Доходи майбутніх періодів	19819	16,27	14441	12	-5378	-27,13	14441	12	10498	8,8	-3943	-27,3

Джерело: складено автором

Зменшення майна підприємства року можна охарактеризувати як негативне, збільшилися витрати майбутніх періодів на 161% та збільшилися оборотні активи підприємства на 15,3%.

З представленого аналізу пасиву балансу видно, що власні засоби підприємства зменшилися на 89,3 %, що в абсолютному вираженні складає на 21124 тис. грн. Вартість майна підприємства зменшилася внаслідок збільшення непокритого збитку на 20330 тис. грн, збільшилися поточні зобов'язання на 33,6%, зменшилися на 68,3% довгострокові зобов'язання, доходи майбутніх періодів зменшилися на 27,13%.

У структурі власного капіталу підприємства, який на початок 2020 року становив 23646 тис. грн, а на кінець року зменшився і склав 2522 тис. грн. більшу частину становить непокритий збиток (на початок року - 42,82% на кінець - 62%). Статутний капітал як на початок, так і на кінець року не змінився і склав 40514 тис. грн.

З представленого аналізу активу балансу видно, що загальна вартість майна підприємства зменшилася за 2021 рік на 1339 тис. грн. або на -1,1%. Зменшення майна підприємства року можна охарактеризувати як негативне, зменшилися витрати майбутніх періодів на 10,1% та збільшилися оборотні активи підприємства на 50,8%, а необоротні активи зменшилися на 6,5%.

З представленого аналізу пасиву балансу видно, що власні засоби підприємства мають від'ємне значення. Вартість майна підприємства зменшилася внаслідок збільшення непокритого збитку на 155495 тис. грн, зменшилися поточні зобов'язання на 90,64%, збільшилися на 44,6% довгострокові зобов'язання, доходи майбутніх періодів зменшилися на 27,3%.

Проведемо аналіз майнового стану ВП «Шахта «Капітальна»» за 2022-2023 р. Аналіз активу та пасиву балансу зведемо до табл. 2.24.

Таблиця 2.24 -Аналітичний баланс шахти на 2022-2023 р.

Статті	2022 рік						2023 рік					
	На початок року		На кінець року		Відхилення		На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн (+, -)	темپ приросту,%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн (+, -)	темп приросту,%
АКТИВ												
Майно всього	119150	100	116934	100	-2216	-1,86	116934	100	115987	100	-947	-0,81
1. Необоротні активи	97678	81,98	91437	78,2	-6241	-6,39	91437	78,2	88729	76,5	-2708	-2,96
2. Оборотні активи	17495	14,68	22246	19,02	4751	27,1	22246	19,02	22793	19,65	547	2,46
3.Витрати майбутніх періодів	3977	3,34	3251	2,78	-726	-18,25	3251	2,78	4465	3,85	1214	37,34
ПАСИВ												
Джерела майна всього	119150	100	116934	100	-2216	-1,86	116934	100	115987	100	-947	-0,81
1. Власний капітал	-8022	-6,73	-34238	-29,3	-42260	-326,8	-34238	-29,3	-18940	-16,33	-53178	-44,68
1.1 Статутний капітал	40514	34	40514	34,6	0	0	40514	34,6	40514	34,93	0	0
1.2 Нерозподілений прибуток(збиток)	-82973	-69,6	-109177	-93,4	-192150	-31,6	-109177	-93,4	-93803	-80,87	-202980	-14,08
1.3.Інший додатковий капітал	34437	28,9	34425	29,4	-12	-0,03	34425	29,44	34349	29,61	-76	-0,22
2.Забезпечення наступних витрат і платежів	3054	2,56	3327	2,8	273	8,94	3327	2,8	3518	3,03	191	5,74
3. Довгострокові зобов'язання	950	0,8	11561	9,9	-10611	1116,9	11561	9,9	2113	1,82	-9448	-81,72
4.Поточні зобов'язання	112670	94,6	129176	110	16506	14,6	129176	110	124964	107,7	-4212	-3,26
5.Доходи майбутніх періодів	10498	8,8	7108	6,1	-3390	-32,3	7108	6,1	4332	3,73	-2776	-39,05

Джерело: складено автором

Отже, за даними таблиці добре видно, що загальна вартість майна підприємства зменшилася за 2022 рік на 2216 тис. грн. або на -1,86%. При цьому зменшення валюти балансу за 2019-2023 роки свідчить про скорочення підприємством господарської діяльності, що призводить до його неплатоспроможності.

У 2023 році видно, що загальна вартість майна підприємства зменшилася на 947 тис. грн. або на -0,81%. Зменшення майна підприємства цього року можна охарактеризувати як негативне, збільшилися витрати майбутніх періодів на 37,34% та збільшилися оборотні активи підприємства на 2,46%., необоротні активи навпаки зменшилися на 2,96% в порівнянні з 2022 роком.

З представленого аналізу пасиву балансу видно, що вартість майна підприємства зменшилася внаслідок збільшення непокритого збитку на 202980 тис. грн, зменшилися поточні зобов'язання на 3,26%, зменшилися на 81,72% довгострокові зобов'язання, доходи майбутніх періодів зменшилися на 39,05%, забезпечення наступних витрат та платежів збільшилися на 5,74%.

У структурі власного капіталу підприємства, який на початок 2023 року становив -34238 тис.грн, а на кінець року зменшився і склав -18940 тис.грн. більшу частину становить непокритий збиток (на початок року - 93,4% на кінець - 80,87%). Статутний капітал як на початок, такі на кінець року не змінився і склав 40514 тис.грн.

Таким чином ,проведена діагностика фінансового стану ВП «Шахта «Капітальна»» ДП «Мирноградвугілля» за 2019-2023 роки свідчить що фінансовий стан шахти є нестійким, близьким до кризового, основні фінансові показники знаходяться на низькому рівні, підприємство неспроможне вчасно робити платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі, переносити непередбачені потрясіння й підтримувати свою платоспроможність у несприятливих обставинах.

2.4. Оцінка ймовірності банкрутства шахти

Проаналізувавши фінансовий стан діяльності ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» за 2019-2023 роки, можна сказати що він є нестійким, близьким до кризового, основні фінансово-економічні показники знаходяться на досить низькому рівні

Аналіз системи фінансових показників дозволяє виявити слабкі місця в економіці підприємства, охарактеризувати стан його справ (ліквідність, фінансову стійкість, ефективність використовуваних ресурсів, віддачу активів і ринкову активність). Але на основі такого аналізу зробити надійний однозначний висновок про те, чи дане підприємство обов'язково збанкрутує в найближчий час або, навпаки, виживе, зазвичай дуже важко. Надійність висновків про банкрутство може бути суттєво підвищена, якщо доповнити фінансовий аналіз прогнозуванням ймовірності банкрутства підприємства з використанням методів багатомірного статистичного аналізу. Найпоширеніші нині діагностики банкрутства запропонував у 1968 р. відомий західний економіст Е. Альтман дво- і п'ятифакторну – «Z-моделі».

За двофакторною моделлю ймовірність банкрутства (індекс Z) визначається коефіцієнтом покриття K_{π} і коефіцієнтом автономії (фінансової незалежності) $K_{авт}$ за формулою 2.1:

$$Z = -0,3877 - 1,0736 K_{\pi} + 0,0579 K_{авт} \quad (2.1)$$

Ця модель проста, не потребує великого обсягу вихідної інформації, але недостатньо точно прогнозує ймовірність банкрутства. Похибка $\Delta Z = \pm 0,65$.

Для того щоб прогноз був точніший застосуємо п'ятифакторну модель визначення індексу Z за формулою 2.2.

$$Z = 1,2 \times K_1 + 1,4 \times K_2 + 3,3 \times K_3 + 0,6 \times K_4 + 0,999 \times K_5, \quad (2.2)$$

де 1,2; 1,4; 3,3; 0,6; 0,999 – коефіцієнти регресії, що характеризують міру впливу на індекс «Z»;

K_1 – характеризує структуру капіталу та визначається як співвідношення власного оборотного капіталу до загальної вартості активів суб'єкта господарювання.

K_2 – відображає рівень чистої прибутковості виробництва (діяльності); розраховується діленням обсягу реінвестованого прибутку (суми резерву, фондів соціального призначення та цільового фінансування, нерозподіленого прибутку) на загальну вартість активів підприємства;

K_3 – характеризує прибутковість основного та оборотного капіталу; визначається діленням суми балансового прибутку на загальну вартість активів; з певною часткою умовності його можна назвати показником рентабельності виробництва;

K_4 – визначає структуру капіталу підприємства; обчислюється як співвідношення власного капіталу (за ринковою вартістю) до позичкового капіталу (суми коротко- і довгострокових пасивів);

K_5 – відображає дохідність суб'єкта господарювання і розраховується як співвідношення чистої виручки від реалізації продукції і загальної вартості активів підприємства.

Залежно від фактичного значення Z – рахунку ступінь можливості банкрутства підприємства можна поділити за декількома групами (табл.2.25).

Таблиця 2.25. - Рівень ймовірності банкрутства

Значення Z – рахунку	Ймовірність банкрутства
1,80 і менше	Дуже висока
Від 1,80 до 2,70	Висока
Від 2,71 до 2,90	Існує можливість
2,91 і вище	Дуже низька

Джерело: []

Отже, оцінимо можливість банкрутства за даними фінансової звітності шахти за 2019-2023 роки. Результати дослідження зведемо в табл. 2.26.

Таблиця 2.26 -Розрахунок ймовірності банкрутства ВП «Шахта «Капітальна»

Показники	Умовні позначення	Формула розрахунку	Аналізований період (2019-2023роки)				
			2019	2020	2021	2022	2023
Частка оборотних засобів у активах	K1	$\Phi 1 (p260 - p620) / \Phi 1 p280$	$-65561 / 121196 = -0,54$	$- 88739 / 120489 = -0,74$	$-95175 / 119150 = -0,8$	$-106930 / 116934 = -0,91$	$-102171 / 115987 = -0,88$
Рентабельність активів, обчислена за нерозподіленим прибутком	K2	$\Phi 2 p220 / \Phi 1 p280$	$19896 / 121196 = 0,16$	$- 20330 / 120489 = -0,17$	$-10464 / 119150 = -0,09$	$- 26183 / 116934 = -0,22$	$30702 / 115987 = 0,26$
Рентабельність активів, обчислена за прибутком від реалізації	K3	$\Phi 2 p170 / \Phi 1 p280$	$27016 / 121196 = 0,22$	$- 24547 / 120489 = -0,2$	$-15427 / 119150 = -0,13$	$- 25543 / 116934 = -0,22$	$-2037 / 115987 = -0,02$
Коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу	K4	$\Phi 1 p380 / \Phi 1 p620$	$23500 / 75009 = 0,31$	$2522 / 100343 = 0,03$	$-8022 / 112670 = -0,07$	$- 34238 / 129176 = -0,27$	$-18940 / 124964 = -0,15$
Віддача всіх активів	K5	$\Phi 2 p035 / \Phi 1 p280$	$87939 / 121196 = 0,73$	$29067 / 120489 = 0,24$	$42295 / 119150 = 0,35$	$44564 / 116934 = 0,38$	$55249 / 115987 = 0,48$

Джерело: складено автором

Отже, імовірність банкрутства шахти (за формулою 2.2).становить:

Станом на 2019рік:

$$Z = 1,2 \times (-0,54) + 1,4 \times 0,16 + 3,3 \times 0,22 + 0,6 \times 0,31 + 0,999 \times 0,73 = 1,22,$$

Станом на 2020 рік:

$$Z = 1,2 \times (-0,74) + 1,4 \times (-0,17) + 3,3 \times (-0,2) + 0,6 \times 0,03 + 0,999 \times 0,24 = -1,53$$

Станом на 2021 рік:

$$Z = 1,2 \times (-0,8) + 1,4 \times (-0,09) + 3,3 \times (-0,13) + 0,6 \times (-0,07) + 0,999 \times 0,35 = -1,21$$

Станом на 2022 рік:

$$Z = 1,2 \times (-0,91) + 1,4 \times (-0,22) + 3,3 \times (-0,22) + 0,6 \times (-0,27) + 0,999 \times 0,38 = -1,91$$

Станом на 2023 рік:

$$Z = 1,2 \times (-0,88) + 1,4 \times 0,26 + 3,3 \times (-0,02) + 0,6 \times (-0,15) + 0,999 \times 0,48 = 1,74$$

За відповідними розрахунками можна говорити про те, що за весь аналізований період (2019-2023 роки) значення індексу Z було менше за 1,8, а отже ймовірність банкрутства дуже висока. Тільки у 2023 році значення індексу Z близько до 1,8-тобто ймовірність банкрутства є високою, тобто ситуація трохи покращується.

Таким чином, шахта має безліч фінансових проблем. Основними проблемами у фінансовій діяльності підприємства є (рис 2.5):

-дефіцит коштів, низька платоспроможність підприємства- тобто у шахти не вистачає коштів для того, щоб вчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Про низьку платоспроможність можуть свідчити також наднормативні заборгованості перед бюджетом, персоналом, кредиторами, що загрожує збільшенню кредитів, виникаючих внаслідок «затикання» цих фінансових дір. Проблеми з погашенням зобов'язань позначаються на зниженні коефіцієнтів ліквідності;

- низький показник рентабельності власного капіталу, тобто власник отримує доходи, значно менші за свої вкладення. Наслідком такої ситуації може бути незадоволення системою управління підприємством;

-низька фінансова стійкість - тобто це загрожує можливими проблемами в погашенні зобов'язань у майбутньому, іншими словами -

залежністю підприємства від кредиторів, утратою самостійності. Про зростаючу залежність шахти від кредиторів свідчать низькі коефіцієнти автономії (коефіцієнти фінансової незалежності). Зниження коефіцієнта автономії означає зростання позикових коштів відносно до зростання власного капіталу.

Рисунок 2.5 - Аналіз проблем та причин фінансової нестабільності шахти
Джерело: складено автором

Підсумовуючі здійснену фінансову діагностику діяльності підприємства та проведення аналізу ймовірності банкрутства, можна визначити, що фінансовий стан шахти є досить скрутний, підприємство є неконкурентоспроможним. Але, не зважаючи на збитковість, є передумови для розвитку в перспективі, якщо негайно вжити дієвих заходів щодо розгалуження діяльності підприємства, залучення висококваліфікованих менеджерів до керівництва та ефективного державного регулювання в добувній галузі промисловості. Покращення основних економічних та фінансових показників дозволить вивести шахту на новий рівень, а отже і покращити її конкурентоспроможність.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було надано загальну характеристику ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвуугілля», описано види й напрями його діяльності, охарактеризовано продукцію, яку видобувають на шахті.

Проаналізовано техніко-економічні показники діяльності підприємства протягом 2019-2023 років, відображено зміну показників у динаміці та підведені підсумки.

Проаналізовано фінансовий стан підприємства протягом 2019-2023 років, розраховані різні види коефіцієнтів, що характеризують фінансовий стан підприємства, описана динаміка зміни показників.

Аналізом було встановлено основні проблеми фінансової діяльності підприємства: дефіцит коштів, низька платоспроможність: низький показник рентабельності власного капіталу; низька фінансова стійкість. Це загрожує можливими проблемами в погашенні зобов'язань у майбутньому, іншими словами - залежністю підприємства від кредиторів, утратою самостійності.

Підсумовуючі результати фінансової діагностики діяльності підприємства та проведеного аналізу ймовірності банкрутства, можна визначити, що фінансовий стан шахти є досить скрутний, підприємство є неконкурентоспроможним. Але, не зважаючи на збитковість, є передумови для розвитку в перспективі, якщо негайно вжити дієвих заходів щодо розгалуження діяльності підприємства, залучення висококваліфікованих менеджерів до керівництва та ефективного державного регулювання в добувній галузі промисловості. Покращення основних економічних та фінансових показників дозволить вивести шахту на новий рівень, а отже і покращити її конкурентоспроможність.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВП «ШАХТА «КАПІТАЛЬНА» ДП «МИРНОГРАДВУГІЛЛЯ»

2.1 Шляхи підвищення конкурентоспроможності з метою зміцнення фінансового стану підприємства

Розвиток підприємств вугільної галузі залежить від впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища і зумовлює пошук шляхів забезпечення їх стабільної роботи на основі проведення інноваційних і організаційних змін у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Враховуючи галузеві особливості функціонування вугледобувних підприємств, які пов'язані з монопродуктовим характером виробництва, їх інноваційний розвиток, як правило, пов'язують з технічним переоснащенням та впровадженням техніко-технологічних рішень, здатних забезпечити підтримку та збільшення виробничої потужності шахт. Впровадження нової техніки і технології в усіх підсистемах шахти дозволяє на деякий час підвищити ефективність роботи вугледобувного підприємства і поліпшити його техніко-економічні показники. Однак, постійне погіршення гірничо-геологічних умов відпрацювання вугільних пластів і негативний вплив цього фактору, що посилюється по мірі поглиблення гірничих робіт, надає більшій актуальності вирішенню завдання щодо розробки відповідного механізму формування стратегічних альтернатив розвитку вугледобувних підприємств на довгострокову перспективу.

Для вирішення завдань щодо вибору стратегій розвитку підприємств вітчизняними і зарубіжними фахівцями розроблено і впроваджено безліч методичних підходів. Найбільшого поширення серед них набули дво- або тримірні матриці, які на основі співвідношення показників дозволяють залежно від позиції, яку займає підприємство на ринку, формувати стратегії його розвитку.

В якості критеріїв вибору стратегічних альтернатив при побудові матриць використовують показники, що відображають вплив зовнішнього середовища, внутрішній стан підприємства, фазу його життєвого циклу тощо. Використання матричних методів в практиці господарювання підприємств дозволило визначити як їх переваги, так і недоліки.

Тобто доцільною є розробка методичного підходу до формування стратегічних альтернатив зміцнення фінансового стану вугледобувних підприємств на основі побудови матриці, що дозволяє врахувати основні показники результативності роботи шахт.

В якості об'єкт дослідження було обрано шахти Мінвуглепрому України. В процесі дослідження результатів діяльності вугледобувних підприємств у 2023 році розраховані середні значення виділених показників: обсяг видобутку вугілля - 396 тис. т за рік; собівартість однієї тони товарної вугільної продукції 4026 грн. Аналіз цих показників дозволив визначити досить широкий спектр їх значень. Так річний обсяг видобутку вугілля коливався від 10 тис. т до 3500 тис. т, а собівартість товарної вугільної продукції від 3900 грн./т до 6500 грн./т.

Відповідно до визначених показників та їх значень сформовано двомірну матрицю «Обсяги видобутку вугілля - собівартість», яка дозволяє на основі розташування вугледобувних підприємств на її полях визначати позицію шахт і рекомендувати стратегічні альтернативи їх розвитку.

Вертикальна вісь матриці відображає собівартість товарної вугільної продукції, а горизонтальна - обсяг видобутку вугілля. Перетин горизонтальної і вертикальної осей матриці здійснено у точці, яка відображає середній обсяг видобутку вугілля на шахтах Міністерства вугільної промисловості України (396 тис. т на рік) та середнє значення собівартості товарної продукції на цих шахтах (4026 грн. за 1 т). Відповідно до цих значень виділено чотири квадрати, кожен з яких поділено діагонально навпіл, що дозволяє утворити 8 зон, рис. 2.1

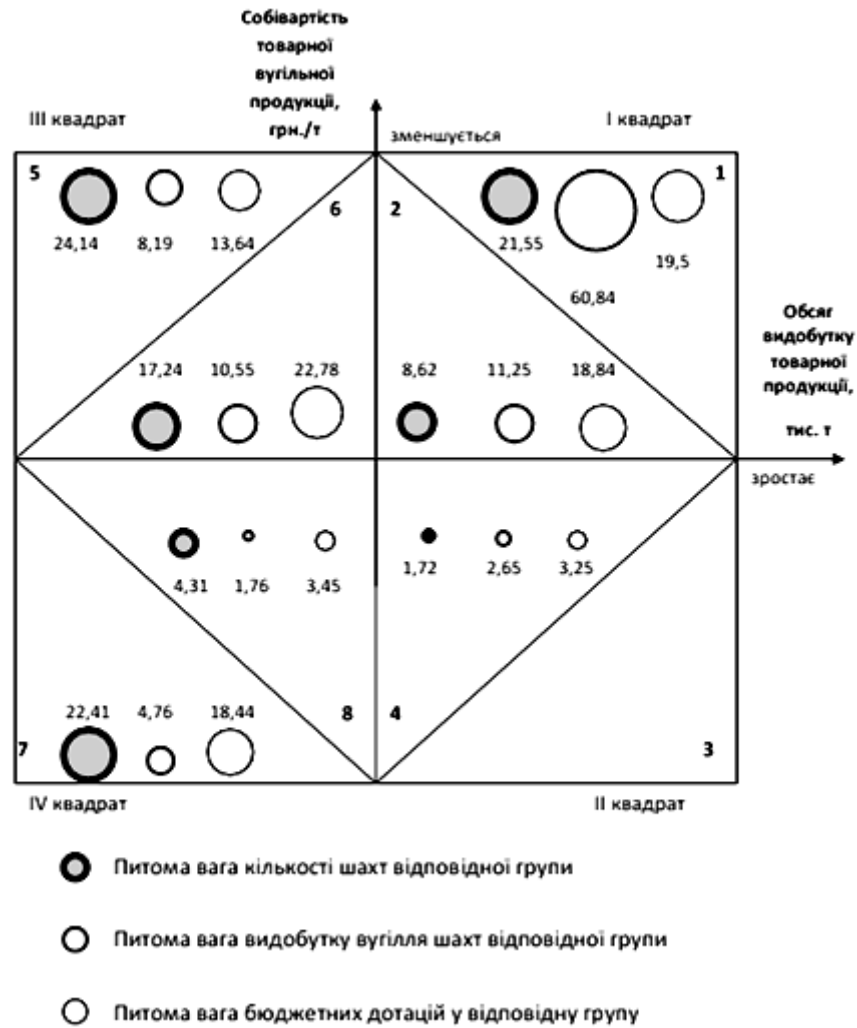

Рисунок 3.1 - Розташування шахт Мінвуглепрому України на матриці «Обсяги видобутку вугілля - собівартість» за результатами їх роботи у 2023 році.

Джерело: [41]

Кожен з чотирьох сформованих квадратів характеризує відповідне співвідношення обсягів видобутку вугілля та його собівартості. I квадрат характеризує ситуацію, коли збільшення обсягів видобутку вугілля супроводжується зниженням його собівартості; II – навпаки, відображає позицію, коли в процесі збільшення обсягів видобутку вугілля збільшуються і витрати на його видобуток; III квадрат характеризує ситуацію зниження собівартості вугілля при зниженні обсягів його видобутку; останній IV квадрат відображає загальну тенденцію збільшення витрат при зменшенні видобутку вугілля. У кожному з чотирьох квадратів виділено зони більш

стрімкої зміни цих показників (зони 1, 3, 5, 7), а також зони уповільненої зміни показників (зони 2, 4, 6, 8), які утворюють ромб всередині матриці.

Таблиця 3.1. - Цільові настанови та стратегічні альтернативи розвитку вугледобувних підприємств

Номер зони на матриці	Назва зони	Цільова настанова	Стратегічні альтернативи розвитку
1	Переможець	Розвиток виробництва	Стратегія зростання на основі розвитку виробництва та освоєння виробничої потужності шахти Стратегія вертикальної інтеграції Стратегія інвестування
2	Переслідувач	Посилення конкурентних переваг	Стратегія концентрованого зростання Стратегія посилення конкурентних переваг і потенціалу Стратегія розвитку виробництва
3	Марнотрат	Мінімізація витрат	Стратегія зниження витрат Стратегія відновлення Стратегія зростання на основі відновлення
4	Консерватор	Переоснащення виробництва	Стратегія технічного переоснащення Стратегія реструктуризації Стратегія зниження витрат
5	Реформатор	Мінімізація ризику	Стратегія посилення потенціалу Стратегія диверсифікації Стратегія вибіркового інвестування
6	Господар	Посилення потенціалу	Стратегія утримання позицій Стратегія вибіркового розвитку Стратегія посилення потенціалу
7	Банкрут	Скорочення, консервація	Стратегія горизонтальної інтеграції Стратегія «збирання врожаю» Стратегія консервації Стратегія ліквідації
8	Захисник	Утримання позицій	Стратегія виживання Стратегія скорочення виробництва і витрат Стратегія утримання позицій

Джерело: [41]

Фінансова стійкість підприємства відображає його конкурентоспроможність (платоспроможність, кредитоспроможність) у виробничій сфері та, отже, ефективність використання вкладеного власного капіталу. Вона характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю [1].

Здатність підприємства своєчасно проводити платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі свідчить про його хороший фінансовий стан. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Якщо виробничий і фінансовий плани успішно виконуються, це позитивно впливає на фінансове становище підприємства. І, навпаки, внаслідок недовиконання плану з виробництва та реалізації продукції відбувається підвищення її собівартості, зменшення виручки та суми прибутку і як наслідок – погіршення фінансового стану підприємства та його платоспроможності. Стійке фінансове становище в свою чергу надає позитивний вплив на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова господарської діяльності спрямована на забезпечення планомірного надходження та витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного та позикового капіталу та найбільш ефективного його використання.

Реальні умови функціонування підприємства зумовлюють необхідність проведення об'єктивного та всебічного фінансового аналізу господарських операцій, який дозволить визначити особливості його діяльності, недоліки у роботі та причини їх виникнення, а також на основі отриманих результатів вибрати конкретні рекомендації щодо оптимізації діяльності.

У сучасних умовах конкурентні можливості підприємства на ринку є головним критерієм ефективності виробництва, оцінки ефективності системи

керування. Для встановлення конкурентних можливостей необхідно з'ясувати не тільки те, що підприємство робить добре, але те, що відрізняє його від інших, що роблять те саме добре. Оцінка конкурентних можливостей починається із порівняльного тестування компанії щодо галузевих стандартів. При цьому, необхідно звернути увагу на родинні компанії та розглянути інші галузі, які можуть обслуговувати інші ринки чи виробляти інші продукти чи послуги, проте мають схожі основні процеси. Необхідно уважно вивчити структуру капітальних активів компанії та її звіт про фінансові результати. В результаті встановлюємо, в яких сферах підприємство витрачає гроші. Ними повинні бути області, в яких воно має найкращі можливості.

Оцінка конкурентних можливостей здійснюється за трьома напрямками: постачання, виробництво та збут [2].

1. Постачання.

Проста база постачання складається із звичайної продукції сировинного типу, що є удосталь, і має на увазі підтримку зв'язків лише з кількома постачальниками. Складні системи постачання характеризуються великою кількістю постачальників або тривалими термінами постачання та раціонуванням деталей, що поставляються. У фірм, що стикаються зі складним управлінням постачанням, матеріали, що закуповуються, можуть давати до 80% вартості готового продукту.

2. Виробництво.

Просте виробництво часто передбачає відносно кроки процесу. Складне виробництво пов'язане з великою кількістю варіантів і можливих рішень або значним обсягом виконуваних робіт. У таких підприємств понад 50% витрат виникає у процесі виробництва.

3. Збут.

Багато фірм із галузі високих технологій мають доволі прості процеси збуту, відправляючи свою продукцію безпосередньо кінцевим споживачам. З іншого боку, виробники товарів народного споживання мають складні

мережі збуту. Крім того, розфасовка та просування товару, а також пристосування до методів ведення бізнесу у клієнтів створюють потребу у створенні каналів збуту. До 50% витрат з виробленої продукції може приходиться на складну систему збуту.

Оцінка конкурентних можливостей різних об'єктів представляє дуже складну роботу, оскільки:

- по-перше, у конкурентних можливостях фокусуються всі показники якості та ресурсоемності роботи всього персоналу на всіх стадіях життєвого циклу об'єктів;
- по-друге, нині відсутні міжнародні документи (за аналогією зі стандартизацією інших об'єктів) щодо оцінки конкурентних можливостей різних об'єктів;
- по-третє, в нашій країні технічна, економічна, кадрова, соціальна політика не орієнтовані забезпечення конкурентних можливостей різних об'єктів.

На наш погляд, оцінка конкурентних можливостей підприємства має здійснюватися за такими етапами:

1. Аналіз фактичного стану підприємства, його ресурсної бази.

У результаті аналізу визначається наявність ресурсів задля забезпечення конкурентних можливостей підприємства.

2. Оцінка конкурентоспроможності підприємства, його продукції, на підставі яких визначаються сильні сторони діяльності підприємства.

Виходячи з ресурсної бази, науково-технічного пошуку, конкурентного становища підприємства визначаються напрями інтенсивного, інтеграційного зростання, диверсифікації. За даними напрямками визначаються обсяги коштів, що інвестуються, та їх ефективність.

Оцінюються конкурентні можливості підприємства, згідно пропонованим заходам.

Для характеристики конкурентних можливостей та оцінки її рівня у світовій практиці використовується близько 340 показників та 100 оцінок економістів-експертів, які групуються у десять факторів [4]:

- економічний потенціал та темпи зростання економіки;
- Зфektivність виробництва;
- рівень розвитку науки і техніки, темпи освоєння науково- технічних досягнень;
- участь у міжнародному поділі праці;
- динамічність та ємність внутрішнього ринку;
- вплив державного регулювання економіки;
- рівень кваліфікації трудових ресурсів;
- забезпеченість трудовими ресурсами;
- соціально-економічна та внутрішньополітична ситуація.

Оцінка конкурентних можливостей підприємства на конкретному ринку або його сегменті ґрунтується на ретельному аналізі технологічних, виробничих, фінансових та збутових можливостей фірми.

Вона покликана визначити потенційні можливості фірми та заходи, які фірма має вжити для забезпечення конкурентних позицій конкретному ринку. Така оцінка має містити такі показники:

- потреба у капіталовкладеннях фактичних і перспективу як у цілому, і з окремих видів продукції і на конкретних ринках;
- асортимент конкурентоспроможної продукції, її обсяги та вартість («продуктова диференціація»);
- набір ринків чи його сегментів кожному за продукту («ринкова диференціація»);
- потреба у коштах на формування попиту та стимулювання збуту;
- перелік заходів та прийомів, якими підприємства може забезпечити собі перевагу на ринку;
- створення сприятливого уявлення про підприємство у покупців;
- випуск високоякісної та надійної продукції;

- постійне оновлення продукції на основі власних розробок та винаходів, забезпечених патентним захистом;
- сумлінне та чітке виконання зобов'язань щодо угод щодо термінів поставок товарів та послуг.

Керівники підприємств, які бажають досягти серйозних результатів у своїй господарсько-економічній діяльності, мають здійснювати стратегічне планування розвитку підприємств, переслідуючи такі цілі:

- ефективний розподіл та використання ресурсів, («внутрішня стратегія»);
- адаптація до зовнішнього середовища;
- формування іміджу підприємства для забезпечення впізнаваності продукції та торгової марки.

Підвищення конкурентоспроможності продукції можливе на основі технологічного переоснащення та підйому наукомістких галузей виробництва. При цьому певний резерв закладено у застосуванні нових схем управління виробництвом, використанні маркетингових інструментів. просування продукції. У свою чергу підвищення рівня технологічної дисципліни виробництва дозволить при малих витратах отримати хороші результати.

Фінансово-господарська діяльність підприємств має сприяти задоволенню тих вимог, які зумовлені закономірностями ринкової економіки. Вони повинні мати велику гнучкість, тобто. Швидко реагувати на зміни потреб ринку, а саме випускати необхідну ринком продукцію будь-якого асортименту та якості.

У ринковій економіці ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств визначається прибутком – показником результативності роботи підприємства. Таким чином, фінансова стійкість будь-якого підприємства та його конкурентоспроможність – це зумовлюючі одна одну величини.

Ефективна фінансово-господарська діяльність підприємства багато в чому залежить від оптимального поєднання та раціонального використання

всіх видів ресурсів підприємства. Зазначимо також, що для конкурентного розвитку підприємств та оптимізації використовуваних ресурсів потрібна фінансова стійкість, яка стає ключовим показником діяльності підприємства.

З метою підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства необхідно провести перетворення чи реформування, створені задля підвищення конкурентоспроможності досліджуваного підприємства.

Під реформуванням традиційно розуміють зміну принципів дії підприємства, що сприяє поліпшенню управління, підвищенню ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції, що випускається, продуктивності праці, зниженню витрат виробництва, і, зрештою, поліпшення фінансової стійкості організації.

Побудова цілісної системи стратегічного управління та розвитку підприємства є досить складним процес вирішення взаємозалежних проблем. На наш погляд, конкурентоспроможність підприємств – це здатність швидко реорганізовувати виробничий процес в умовах мінливих вимог кон'юнктури ринку з метою заняття конкурентного положення для ефективного функціонування за умов невизначеності. Таким чином, в даний час ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Покровськвугілля» потребує реорганізації та вдосконалення системи управління.

Важливо, що управління має здійснюватися безупинно з урахуванням інноваційних процесів на мікро- і макrorівні підприємства. Умови середовища, що швидко змінюється, пред'являють нові вимоги до розвитку системи управління, здатної швидко і гнучко реагувати до змін цілей підприємства з урахуванням довгострокового та ефективного функціонування. Підвищення конкурентоспроможності підприємства – це складне завдання, що полягає у розробці та реалізації таких програм як, навчання персоналу, вдосконалення організаційно-управлінської структури.

Основою підвищення конкурентоспроможності підприємства є системний підхід, що забезпечує відповідність зв'язків між елементами

робочого процесу. Для ефективної діяльності цього процесу необхідне здійснення наступних заходів:

1. Визначення напрямку зміни системи управління.
2. Визначення характеру функціональної залежності чинників системи управління.
3. Створення механізму розвитку конкурентоспроможності працівників.

Підготовці змін та закріпленню результатів керівництво підприємства має приділяти не менше уваги, ніж стадії безпосереднього впровадження. Управління персоналом має ґрунтуватися на стратегічному плануванні, що включає виробничі, економічні, соціальні чинники. Таким чином, управління цими факторами у функціональній залежності в умовах невизначеності зовнішнього середовища – це необхідна умова підвищення рівня конкурентоспроможності та формування фінансової стійкості підприємства.

Для стабільного та ефективного функціонування підприємства необхідно виявити такі напрями змін:

1. Система управління виробничим процесом:
 - планування персоналу, матеріальних ресурсів, виробничих потужностей;
 - оперативний облік виробничого процесу, трудових ресурсів, запасів, грошових потоків;
 - безпосереднє управління цими процесами, їх взаємозв'язок – реалізація готової продукції, управління кадровим складом, складськими запасами.
2. Система управління інформаційним забезпеченням. Створення єдиного інформаційно-технічного забезпечення сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства шляхом:
 - реорганізації виробничого процесу та стимулювання спільної роботи підрозділів галузі;

- гнучкості системи та можливості оперативного внесення змін; - забезпечення взаємодії із зовнішнім середовищем;
- забезпечення функціональних можливостей з метою доступу до інформаційних ресурсів працівників підприємства.

3. Система управління персоналом. Підтримка та підвищення рівня конкурентоспроможності працівників підприємства – це безперервний процес, що ґрунтується, передусім, на правильній організації виробничого процесу шляхом зміни мотивації працівників. Причому вимоги до системи управління персоналом виробляються і змінюються відповідно до вимог та змін виробничого процесу. Таким чином, систему управління персоналом слід розглядати з точки зору цілей підприємства та його організаційно-управлінської структури.

Прагнення підприємств ефективно функціонувати за умов жорсткої конкуренції, створення довгострокової перспективи розвитку виробничого процесу змушує їх до інноваційних процесів і, як наслідок цього – постійне планування, прогнозування та розвиток. У зв'язку з цим на рис. 3.1 нами запропоновано модель підвищення конкурентоспроможності підприємства

Низький технічний розвиток у вугледобувній галузі веде до низької конкурентоспроможності, тому одним із перших завдань перед підприємствами стає впровадження нових технологій, використання сучасного обладнання та загальний технічний розвиток. Тільки так можна досягти найвищих показників у конкурентній боротьбі.

Зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства змушують насамперед кадровий потенціал (як базовий рівень у системі багаторівневої конкурентоспроможності) реагувати на ці зміни. Ефективна розроблена концепція управління персоналом, діючи на систему управління виробничим процесом, реорганізує діяльність шляхом створення та впровадження прогресивних методів технологій та методів його організації.

Стратегія підприємства		
Система управління виробничим процесом	Система управління персоналом	Система інформаційним забезпеченням
планування виробничого процесу	навчання працівників методам ведення конкурентної боротьби	реорганізація виробничого процесу та стимулювання сумісної роботи підрозділів
оперативний облік виробничого процесу	оцінка рівня конкурентоспроможності працівників	гнучкість системи та можливість оперативного внесення змін
управління виробничим процесом	інформаційне забезпечення кадрового управління	забезпечення взаємодії з зовнішнім середовищем
закупівля нового обладнання	участь працівників у вдосконаленні створення системи якості	
1. Зниження рівноважного рівня цін 2. Підвищення рівноважного сукупного попиту 3.Зростання інвестиційної активності		
1.Зниження рівня залежності від кредиторів 2.Підвищення продуктивності праці 3.Міцність конкурентної позиції 4. Зниження витрат		
Підвищення фінансової стійкості підприємства		

Рисунок 3.1 - Модель підвищення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: запропоновано автором

Як показує досвід, з розвитком нових технологій кількість інформації що п'ять років збільшується вдвічі. Таке збільшення тягне за собою ряд завдань, які постають перед підприємствами.

По-перше, компанія, розробивши одного разу політику своїх дій, повинна постійно її покращувати та вдосконалювати, щоб досягти нових результатів.

По-друге, персонал, що працює в компанії, також потребує постійного навчання та підвищення кваліфікації, тому що вся діяльність підприємства тримається не на технологіях та устаткуванні, а саме на персоналі, який цими технологіями користується.

Суть управління персоналом полягає в людському ресурсі, здобутому в конкурентній боротьбі на ринку праці, що становить цінність компанії. А для

досягнення економічної вигоди та цілей організації від використання знань працівників, необхідно стимулювати, мотивувати та розвивати персонал. Оскільки в даний час від працівників вимагають якостей, які в умовах масового виробництва не те що не формувалися, а зводилися до мінімуму, внаслідок чого спостерігалось здешевлення вартості робочої сили та спрощення праці. До таких якостей належать високопрофесійна майстерність, уміння приймати самостійне рішення, навички колективної взаємодії, відповідальність за якість продукції та інші. В даний час однією з характерних рис є залежність виробництва від якості робочої сили, форм її використання, рівня залучення до справ управління підприємством. Управління персоналом набуває все більшого значення як фактор підвищення конкурентоспроможності та успішного, перспективного розвитку підприємства.

В умовах інноваційної економіки перед підприємствами стоїть завдання розвитку корпоративного навчання. Метою такого завдання є скорочення розриву між знаннями та навичками персоналу та вимогами інноваційної економіки.

Для успішної діяльності в сучасних умовах ринку підприємству необхідно не просто періодично спрямовувати персонал на підвищення кваліфікації, а системно проводити переатестацію персоналу, а також впроваджувати систему корпоративного навчання. Ця система – запорука підтримання високого рівня конкурентоспроможності підприємства.

Люди представляють конкурентне багатство підприємства, яке треба розвивати разом з іншими ресурсами, щоб досягти стратегічних цілей. Сьогодні у всьому світі конкурентоспроможність підприємства, поряд з технологіями та методами організації виробництва визначають забезпеченість кваліфікованою робочою силою, ступінь мотивації персоналу, організаційні структури та форми роботи, що дозволяють досягти високого рівня конкурентоспроможності працівників та ефективніше використовувати їх трудовий потенціал. Таким чином, тільки на перетині трьох складових –

конкурентоспроможні технології, конкурентоспроможні методи організації виробництва та праці, конкурентоспроможний персонал – можливе досягнення конкурентоспроможності підприємства в цілому, що, у свою чергу, є запорукою його фінансової стабільності.

3.2 Практичні рекомендації щодо зниження собівартості продукції на основі виробництва конкурентоспроможної продукції

У короткостроковому періоді санаційні резерви, пов'язані зі зниженням собівартості продукції, набагато легше виявити та мобілізувати, ніж, скажімо, резерви збільшення виручки від реалізації продукції. Заходи щодо зниження вихідних грошових потоків за даним напрямком: безпосередньо впливають на рівень ліквідності та платоспроможності підприємства.

Зниження рівня витрат істотно залежить від рішучості керівництва та персоналу проводити радикальні зміни на підприємстві, спрямовані на ощадливе використання всіх наявних ресурсів.

Витрати на виробництво продукції у вартісному вираженні формують її собівартість. Щоб систематизувати роботу, спрямовану на пошук резервів зменшення витрат виробництва, останні доцільно згрупувати за головними ознаками.

Прямі витрати - це такі, що пов'язані з виробництвом окремих видів продукції (на сировину, основні матеріали, куповані вироби, напівфабрикати тощо) і можуть бути безпосередньо включені до їх собівартості.

До непрямих витрат належать витрати, пов'язані з виробництвом кількох видів продукції (витрати на утримання та експлуатацію устаткування, загальновиробничі, загальногосподарські витрати), що включаються до собівартості за допомогою спеціальних методів. Непрямі витрати утворюють комплексні статті калькуляції (складаються з витрат, що

охоплюють кілька елементів), які різняться між собою за функціональною роллю у виробничому процесі.

До умовно-змінних належать витрати, розмір яких зростає зі збільшенням обсягу випуску продукції і спадає з його зменшенням. Це витрати на сировину та матеріали, комплектуючі вироби, напівфабрикати, паливо й енергію, на оплату праці працівникам, зайнятим у виробництві продукції, та деякі інші.

Умовно-постійні - це витрати, розмір яких істотно не залежить від збільшення чи зменшення випуску продукції. Це витрати, пов'язані з обслуговуванням і управлінням виробничою дальністю виробничих підрозділів, а також на забезпечення господарських потреб виробництва.

Плани ощадливого використання ресурсів можуть розроблятися за окремими видами продукції, окремими видами витрат, а також за місцем їх виникнення.

Резерви економії виробничих витрат виявляються під час планування останніх та аналізу відхилень фактичних результатів від запланованих. У практиці господарювання вітчизняних підприємств плануванню витрат виробництва та аналізу відхилень від такого плану приділяється недостатня увага, хоча у промислово розвинених країнах планування витрат і факторний аналіз відхилень фактичних показників від планових розгадаються як основний інструмент зниження витрат.

Перш ніж розробляти план із собівартості продукції на підприємстві, слід всебічно проаналізувати його виробничо-господарську діяльність за попередній період. Особлива увага має приділятися аналізу причин виникнення витрат, не зумовлених нормальною організацією виробничого процесу, а саме:

- 1) перевитрати палива, енергії, сировини та матеріалів;
- 2) доплати робітникам за відхилення від нормальних умов праці та роботу понад норму;
- 3) втрати від простоїв (недозавантаженість) машин і агрегатів;

4) аварії;
 5) відсутність налагоджених господарських зв'язків із постачальниками сировини, матеріалів і т. ін.;

б) порушень трудової та технологічної дисципліни.

Планова собівартість визначається двома способами:

а) укрупненими розрахунками зміни базового рівня витрат;
 б) кошторисно-нормативними розрахунками розміру необхідних витрат.

Укрупнені розрахунки зміни базового рівня витрат виконуються на стадії складання річних планів з метою визначити й вивчити динаміку витрат і прибутку, а також ефективність виробництва, перевірити узгодженість натуральних і вартісних показників плану. Основний метод укрупненого планування - розрахунок зміни рівня витрат за факторами — так званий факторний аналіз, який може здійснюватися за окремими місцями виникнення витрат та за кожною групою останніх.

Розглянемо тепер, як саме впливають основні чинники на загальний рівень собівартості.

При визначенні впливу фактору зміни обсягів виробництва слід враховувати, що зі зміною обсягів виробництва змінюються постійні витрати на одиницю продукції. Частина витрат може змінюватися протягом року, але не пропорційно до змін обсягів виробництва. Такі витрати належать до умовно-змінних.

Зміна технічного рівня виробництва вирається в економії матеріальних і трудових ресурсів за такими основними напрямками:

1) упровадження нових та удосконалення існуючих технологій;
 2) застосування нових видів сировини і матеріалів та раціоналізація їх використання;
 3) зниження трудомісткості одиниці продукції.

Зменшити вихідні грошові потоки та підвищити платоспроможність підприємства можна й за рахунок зменшення чи заморожування інших

витрат, які не належать до собівартості продукції. Для зниження собівартості необхідно збільшити видобуток вугілля до 2000т у добу.

Виходячи із специфіки потреб господарського обліку всі витрати в практиці підприємства групують за економічними елементами .Це дає можливість складати кошториси витрат , визначати собівартість всього обсягу випуску продукції (за певний період) незалежно від її різновидів.

Забезпечення зростання прибутковості підприємства вимагає постійного пошуку резервів і факторів зниження витрат, тобто собівартості продукції.

Резерви зниження собівартості реалізуються під впливом цілого ряду факторів. З метою детальнішого розгляду цього процесу їх поділимо на чотири групи.

1.Підвищення технічного рівня виробництва, а саме:

- а) конструктивні фактори ;
- б) технологічні фактори ;

2.Підвищення рівня організації виробництва і праці;

3.Зміна структури і обсягу виробництва;

4.Зміна (зниження) ринкових цін.

Розкриємо вплив цих факторів дещо детальніше.

Підвищення технічного рівня виробництва.

Конструктивні фактори. В практиці вони проявляються як покращення якості виробів і одночасно застосування прогресивних технологічних процесів їх виготовлення.

Очевидно, що рівень собівартості майбутнього нового виробу формується значною мірою в першу чергу визначає певні витрати на придбання комплектуючих виробів а також зумовлює майбутню технологію виготовлення деталей в цілому .

Як правило, підвищення технічного рівня виробу, покращення його експлуатаційних параметрів, вимагає додаткових витрат. Компромісне рішення визначає конструктор –проектант за принципом забезпечення

необхідного технічного рівня виробу про можливо мінімальних витратах. Таку оцінку роблять, порівнюючи прогнозований приріст прибутку, що буде одержаний за рахунок збільшення ціни покращеного виробу, з додатковими витратами, що його забезпечили.

Конструкторське удосконалення виробу з метою зниження його собівартості має великий діапазон можливостей, це зокрема:

1. Уніфікація і нормалізація деталей і вузлів виробу на основі застосування стандартів;
2. Шляхом кооперування стандартних вузлів і деталей від споріднених за профілем підприємств;
3. Стандартизація конструктивних елементів, зокрема розмірів деталей виробу;
4. Застосування нових спеціальних матеріалів взамін традиційних;
5. Підвищення технологічності конструкції виробів, окремих їх вузлів і деталей, що визначає передбачення можливостей зниження витрат в процесі їх виробництва. Технологічні фактори впливають на зниження виробничих витрат цілим рядом напрямків: це економія застосування ресурсів, зокрема: сировини, матеріалів, палива, енергії та ін. за рахунок впровадження норм витрат, зміни технологій тощо. Економія, зменшення такого роду витрат визначається за формулою:

$$E = (3B_1 - 3B_2) * N,$$

де E - економія на поточних витратах певного обсягу виробів, грн;

$3B_1$, $3B_2$ – змінні витрати на один виріб до і після впровадження нововведень в технологічні процеси, грн.;

N – обсяг продукції в натуральних одиницях, штуках.

6. Впровадження нових технологічних процесів на основі застосування прогресивної техніки;

7. Впровадження високопродуктивного технічного оснащення.

Такі технічні заходи, як правило, забезпечують ріст продуктивності праці, зниження трудомісткості, тобто витрат на оплату праці.

Визначають такого роду економію за формулою:

$$E = (P_1 - P_2) * N$$

де E- економія за рахунок зниження витрат часу (трудомісткості), грн.;

P_1 , P_2 - розцінки за вибір до і після впровадження заходу, грн.

Підвищення рівня організації виробництва і праці. В першу чергу резерви зниження собівартості за рахунок спеціалізації і вдосконалення структури основного і допоміжного виробництва, а саме:

- 1) покращення використання робочого часу персоналу підприємства;
- 2) покращення інтенсивного і екстенсивного використання устаткування, скорочення строків їх ремонту;
- 3) поліпшення організації оперативного управління виробництвом, зменшення зокрема розмірів нормативів незавершеного виробництва, впровадження електронної техніки;
- 4) формування оптимальної структури управлінського персоналу, службовців молодшого обслуговуючого персоналу тощо;
- 5) також цілий ряд резервів зниження витрат, пов'язаних із забезпеченням функціонування управлінських підрозділів підприємства.

Зміна структури і обсягу виробництва. Збільшення обсягу виробництва в принципі зменшує постійні витрати, що припадають на одиницю продукції. При зміні структури (номенклатури та асортименту) продукції змінюється також і собівартість товарного випуску. Однак зміна структури, тобто питомої ваги окремих видів продукції в загальному обсязі всієї продукції пов'язана з неоднаковими темпами випуску різних її видів, з введенням нових потужностей. Саме тому зсуви в структурі виробництва можуть двояко впливати на загальний результат. По перше у зв'язку зі зміною (збільшенням або зменшенням) питомої ваги продукції з різним рівнем змінних витрат на одну гривню товарної продукції у базовому періоді. І по – друге, у зв'язку зі зміною питомої ваги продукції з різним рівнем змінних витрат. Загальна сума впливу структурного зсуву за рахунок першого і другого виду

формують загальний результат впливу зміни структури продукції на її собівартість.

Суттєвим зовнішнім фактором, що безпосередньо впливає на собівартість продукції, є зниження (або підвищення) ринкових цін на використовувані у виробництві ресурси (сировину, матеріали, паливо, енергію тощо). Це також стосується цін на всілякі тарифи, норми відрахувань у відповідні фонди тощо. Особливо необхідно виділити витрати, що пов'язані з придбанням зі сторони комплектуючих виробів (готових виробів, вузлів, деталей), які входять в конструкцію виробу. Як правило, вони надходять від сторонніх підприємств і організацій на основі договорів (кооперації і комплектації). Зміна їх цін також безпосередньо впливає на собівартість готової продукції.

Отже, можна зробити висновок, що зниження собівартості продукції - це багатфакторна комплексна задача, вона як правило, може вирішуватися за всіма напрямками здійснення витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Ця задача охоплює практично всю виробничу і обслуговуючу сфери діяльності підприємства. Відправною базою для досягнення мети є впровадження результатів розвитку науки, техніки, організації і управління виробництвом, і очевидно, стан цін на ринках ресурсів.

3.3 Заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства

Повна фінансова стабілізація досягається тільки тоді, коли підприємство забезпечило тривалу фінансову рівновагу в процесі свого економічного розвитку, тобто створило передумови стабільного зниження вартості капіталу, що використовується і постійного зростання своєї ринкової вартості. Ця задача потребує прискорення темпів економічного розвитку на основі внесення окремих коригувань в параметри фінансової стратегії підприємства. Скоригована з урахуванням несприятливих факторів

фінансова стратегія підприємства повинна забезпечувати високі темпи стійкого зростання його операційної діяльності при одночасній нейтралізації загрози його банкрутства в подальшому періоді.

Забезпеченню фінансової рівноваги в майбутньому періоді сприяє стратегічний механізм фінансової стабілізації, що передбачає систему заходів, спрямованих на підтриманні досягнутої фінансової рівноваги підприємства в тривалому періоді. Цей механізм базується на використанні моделі стійкого економічного зростання підприємства, що забезпечується основними параметрами його фінансової стратегії.

Модель стійкого економічного зростання має різні математичні варіанти в залежності від використаних базових показників фінансової стратегії підприємства. Однак, враховуючи, що всі ці базові показники кількісно і функціонально взаємопов'язані, результати розрахунку основного показника-можливого для даного підприємства темпу приросту обсягу реалізації продукції – залишаються незмінними

Якщо базові параметри фінансової стратегії підприємства залишаються незмінними в подальшому періоді, розрахунковий показник буде залишати оптимальне значення можливого приросту обсягу реалізації продукції. Будь-яке відхилення від цього оптимального значення буде або вимагати додаткового залучення фінансових ресурсів або генерувати додатковий обсяг цих ресурсів, не забезпечуючи їх ефективного використання в операційному процесі. До заходів поліпшення відносяться такі:

1. Поліпшення якості вугільної продукції. Цей захід дозволяє при відносно невеликих додаткових витратах істотно підняти ціну реалізації вугілля й підвищити його конкурентоздатність.

В останні роки спостерігається стійка тенденція до підвищення зольності рядового вугілля, а виробничі потужності збагачувальних фабрик використовуються тільки на третину. Для шахт, які реалізують рядове вугілля або збагачують невелика його кількість, доповнення процесу виробництва збагаченням при відносно невеликих додаткових витратах дозволяє істотно

підвищити ціну на вугільну продукцію. Тим самим збитки будуть зменшуватися. Поліпшення якості вугільної продукції буде сприяти підвищенню ефективності функціонування не тільки вугільної, але й суміжних галузей, насамперед, теплоенергетики завдяки зниженню обсягів використання природного газу, зменшенню впливу вугільних енерготехнологій на навколишнє середовище.

2. Усунення цінових диспропорцій. На сьогоднішній день ціни на вітчизняне вугілля не покривають витрати на його виробництво. У той же час вони є більше низькими, чим ціни на імпортне вугілля й взаємозамінні енергоносії й не відображають реальну вартість палива на внутрішньому ринку при можливих варіантах його поставки в країну. Цінові диспропорції разом з відзначеними факторами привели до штучно створеного поглиблення збитковості вуглевидобувних підприємств, до формування невірної подання про неконкурентоздатність більшості шахт.

Для усунення цінових диспропорцій і прискорення переходу до ринкових важелів регулювання цін на енергоносії необхідні розробка й впровадження нового механізму ціноутворення на вітчизняне вугілля, заснованого на його енергетичній цінності з урахуванням споживчих властивостей, взаємозамінності різних енергоносіїв. По попередніх розрахунках завдяки розробці й впровадженню такого механізму можна було б зменшити збитки підприємств на 300 млн. грн.; збільшити прибутки на 130 млн. грн., перебороти збитковість 16 шахтам.

3. Диверсифікованість діяльності вуглевидобувних підприємств. Диверсифікованість передбачає налагодження випуску сторонньої продукції із природних ресурсів, які добуваються разом з вугіллям і вважаються відходами виробництва - метану, шахтних вод, відвалів порід шахт і збагачувальних фабрик. В Україні більше 20-ти років досліджують перспективність і економічну вигоду використання відходів вуглевидобутку в різних галузях економіки, напрацьовані конкретні рекомендації, однак

дотепер відходи, які, по суті, є вторинною сировинною базою, майже не задіяні в господарській діяльності.

Завдяки впровадженню багатопродуктового виробництва можна чекати зниження собівартості вугілля на 20%, зменшення збитків на 250 - 300 млн. грн. і додатково одержати позитивні екологічні результати.

Комплекс вищезгаданих заходів щодо оздоровлення вугільної галузі технологічно може бути реалізований за 4 - 5 років. Швидкість реалізації буде визначатися надходженням фінансових ресурсів. Здійснення заходів дозволить істотно підвищити обсяги видобутку вугілля й поліпшити його якість, підвищити конкурентоздатність вуглевидобувних підприємств: близько 80 шахт може перебороти збитковість, частка рентабельних шахт виросте з 17 до 70%. При цьому обсяги збитків і відповідно потреби в державних засобах на часткову компенсацію витрат із собівартості будуть зменшені в 5 - 6 разів.

4. Управління грошовими потоками. Основним завданням стає оптимізація їх обсягу і структури, основою якої є максимізація чистого грошового потоку

Оптимізація грошових потоків повинна базуватися на розробленій стратегії розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства. Залежно від фінансового стану, глибини кризової ситуації на підприємстві, а також обмежень за гірничо-геологічними, технологічними особливостями за стратегічні цілі рекомендується мати: стабільне зростання (збереження масштабів діяльності); швидке зростання (збільшення масштабів діяльності прискореними темпами); скорочення діяльності (зменшення масштабів діяльності або незначний приріст).

Для реалізації стратегічних цілей управління фінансово-господарською діяльністю шахти необхідно вирішити ряд першочергових завдань, основні з яких:

- 1) підтримка постійної платоспроможності;
- 2) дотримання строків розрахунків за зобов'язаннями;

- 3) здійснення інвестицій за рахунок власних і позикових коштів
- 4) зниження собівартості 1 т вугілля;
- 5) коригування цінової стратегії;
- 6) здійснення капітальних вкладень за рахунок залучених джерел фінансування;
- 7) реструктуризація дебіторської та кредиторської заборгованості;
- 8) використання державних дотацій на розвиток виробництва;
- 9) ефективне використання існуючого устаткування;
- 10) мобілізація активів для розрахунків за зобов'язаннями, що виникли.

Підкреслимо, що для реалізації стратегії стабільного зростання вирішення потребують завдання 1-6, для стратегії швидкого зростання - 4 - 7, а для стратегії скорочення діяльності - 4 - 10.

Отже, застосування запропонованих методичних підходів щодо удосконалення управління грошовими потоками підприємства сприятиме покращенню якості структури валових грошових потоків, основних індикаторів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності і рентабельності, зменшенню прояву кризових явищ у сучасних умовах господарювання.

3.4 Розробка моделі оптимізації фінансової стійкості

Для розробки моделі оптимізації фінансової стійкості в роботі використовується метод кореляційно - регресійного аналізу. Кореляція представляє собою ймовірну залежність між показниками, які не знаходяться у функціональній залежності. Даний метод використовується для визначення тісноти зв'язку між показниками фінансової стійкості .

Для цього введемо наступні значення: x_1 – коефіцієнт автономії; x_2 – коефіцієнт фінансового ризику; x_3 – коефіцієнт заборгованості; x_4 – коефіцієнт фінансової стійкості; x_5 – коефіцієнт маневреності; x_6 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами.

Складаємо найпростішу економічну модель:

$$y = ax + b, \quad (3.1)$$

де y – середнє значення результативного показника, який знаходиться під впливом факторного признаку;

x – факторний признак;

a, b – параметри рівняння регресії;

a – показник зміни результативного показника при зміні факторного на одиницю.

Таблиця 3.1 - Параметри рівняння регресії

показники	К автономії	К фін. ризику	К заборгов	К фін.стійкост	К манев.	К забез. ВОЗ
A	x1	x2	x3	x4	x5	x6
	0,899	0,112	0,101	0,962	0,045	0,289
	0,710	0,409	0,290	0,949	-0,198	-0,941
	0,725	0,379	0,275	0,951	-0,184	-0,941
	0,646	0,549	0,354	0,951	-0,383	-2,315
f(x)	0,745	0,362	0,255	0,953	-0,18	-0,977
Q _{xy}	-0,0147	—	-0,0004	—	0,1389	—
Q _{xx}	0,0088	—	0,0088	—	0,0230	—
a=Q _{xy} /Q _{xx}	-1,6788	—	-0,0502	—	6,0285	—
x						

Джерело: складено автором

Необхідні вихідні дані беремо з таблиць за два звітних роки та розраховуємо параметри рівняння регресії (см. табл. 3. 1).

Складаємо економічну модель за даними табл. 3.1 та отримаємо обмеження x_7, x_8, x_9 (табл. 3.2).

Таким чином, розв'язується задача максимізації показника x_4 при заданих обмеженнях (табл. 3.2), тобто знаходимо оптимальний розв'язок для підприємства при максимальному значенні коефіцієнта фінансової стійкості.

Таблиця 3.2- Обмеження показників рівняння

Показники	Обмеження
x_1	$> 0,5$
x_2	$< 0,7$
x_3	$< 0,4$
x_4	$> 0,8$
x_5	$< 0,5$
x_6	$> 0,1$
x_7	$x_4 = -0,050x_3 + 0,966$
x_8	$x_2 = -1,678x_1 + 1,612$
x_9	$x_6 = 6,028x_5 + 0,108$

Джерело: складено автором

Рівняння $x_4 = -0,050x_3 + 0,966$ говорить про зниження коефіцієнта фінансової стійкості на 0,050 одиниць (далі – од.) у випадку підвищення коефіцієнта заборгованості на 1,000 од. Рівняння $x_2 = -1,678x_1 + 1,612$ також показує на те, що якщо коефіцієнт фінансового ризику збільшиться на 1,000 од., то коефіцієнт автономії знизиться до 1,678 од., що призведе до нестійкого фінансового положення компанії. Однак, існує і позитивний фактор: рівняння $x_6 = 6,028x_5 + 0,108$ – у випадку підвищення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами на 1,000 од., коефіцієнт маневреності буде збільшений до 6,028 од.

Розв'язуємо задачу лінійного програмування при заданих обмеженнях та отримуємо наступні значення (табл. 3.3).

Таблиця 3.3- Значення показників фінансової стійкості підприємства ,
при заданих обмеженнях

Показники	Значення
x1	0,961
x2	0,000
x3	0,000
x4	0,966
x5	0,000
x6	0,108

Джерело: складено автором

Таким чином, при максимальному значенні коефіцієнта фінансової стійкості 0,966 од., який є основним з ринкових коефіцієнтів фінансової стійкості, оптимальне рішення, приведене в табл. 3.3, говорить про те, що у підприємства коефіцієнт фінансового ризику та заборгованості повинен бути наближений або дорівнювати нулю. Але коефіцієнт маневреності при цьому наближається до нуля, що говорить про нераціональне використання власних джерел. Однак, дані рішення не застосовуємо на практиці, оскільки підприємство завжди залучало позикові кошти, необхідні для нормальної роботи підприємства. При розв'язання задачі лінійного програмування розраховане оптимальне значення коефіцієнта забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами, яке правильно визначило розмір необхідних запасів. Хоча коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування може змінитися під впливом змін вартості запасів, величини необоротних активів, суми капіталу та резервів.

Таким чином, при правильному користуванні коефіцієнтами фінансової стійкості можна активно вплинути на рівень фінансової стійкості, підвищити його до мінімально необхідного, а якщо він фактично перевищує мінімально необхідний рівень - використати цю ситуацію для поліпшення структури активів и пасивів.

Висновки до розділу 3

Розвиток підприємств вугільної галузі залежить від впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища і зумовлює пошук шляхів забезпечення їх стабільної роботи на основі проведення інноваційних і організаційних змін у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Враховуючи галузеві особливості функціонування вугледобувних підприємств, які пов'язані з монопродуктовим характером виробництва, їх інноваційний розвиток, як правило, пов'язують з технічним переоснащенням та впровадженням техніко-технологічних рішень здатних забезпечити підтримку та збільшення виробничої потужності шахт. Впровадження нової техніки і технології в усіх підсистемах шахти дозволяє на деякий час підвищити ефективність роботи вугледобувного підприємства і поліпшити його техніко-економічні показники. Однак, постійне погіршення гірничо-геологічних умов відпрацювання вугільних пластів і негативний вплив цього фактору, що посилюється по мірі поглиблення гірничих робіт, надає більшій актуальності вирішенню завдання щодо розробки відповідного механізму формування стратегічних альтернатив розвитку вугледобувних підприємств на довгострокову перспективу.

У ринковій економіці ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств визначається прибутком – показником результативності роботи підприємства. Таким чином, фінансова стійкість будь-якого підприємства та його конкурентоспроможність – це зумовлюючі одна одну величини.

З метою підвищення рівня конкурентоспроможності ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» потребує реорганізації та вдосконалення системи управління. Підвищення конкурентоспроможності підприємства – це складне завдання, що полягає у розробці та реалізації таких програм як, навчання персоналу, вдосконалення організаційно-управлінської структури. У зв'язку з цим було запропоновано модель підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Також в роботі були надані практичні рекомендації щодо зниження собівартості продукції на основі виробництва конкурентоспроможної продукції. На шахті маються великі резерви для зниження витрат по електроенергії за рахунок поліпшення стану шахтної вентиляції, догляду за устаткуванням, правильної організації його планово-попереджувального ремонту, контролю за правильним режимом роботи устаткування, усунення розкиданості гірничих робіт, а також за рахунок спрощення схеми транспортування вантажів.

Були запропоновані заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства, серед яких: поліпшення якості вугільної продукції, усунення цінових диспропорцій, диверсифікованість діяльності, оптимізація їх обсягу і структури грошових потоків.

Розробивши модель діагностики фінансової стійкості з застосуванням методу кореляційно-регресійного аналізу, ми визначили оптимальне значення коефіцієнта забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами, яке правильно визначило розмір необхідних запасів.

Отже, застосування запропонованих методичних підходів сприятиме покращенню якісної структури валових грошових потоків, основних індикаторів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності і рентабельності, зменшенню прояву кризових явищ у сучасних умовах господарювання та підвищенню конкурентоспроможності шахти.

ВИСНОВКИ

У ринкових умовах господарювання конкурентоспроможність виступає найважливішим фактором забезпечення економічної стабільності і, у ряді випадків, виживання

Досягнення конкурентоспроможності будь-якому суб'єкту господарювання може забезпечити лише ефективне управління рухом його фінансових ресурсів (капіталу), використовуючи методологію, методи, прийоми фінансового управління, що досягається за допомогою системи фінансового менеджменту підприємства

Ефективне використання всіх видів ресурсів, зниження витрат та зростання прибутковості є основними завданнями діяльності суб'єкта господарювання, що дозволяють об'єктивно оцінити ситуацію в економіці та прийняти оптимальні управлінські рішення на будь-якому рівні господарювання.

У ринкових умовах існування підприємства мають бути фінансово стійкими для підтримки своїх позицій серед конкурентів, своєї платоспроможності, прибутковості і фінансової привабливості.

У сучасних умовах конкурентні можливості підприємства на ринком є головним критерієм ефективності виробництва, оцінки ефективності системи управління.

Оцінка конкурентних можливостей підприємства на конкретному ринку або його сегменті ґрунтується на ретельному аналізі технологічних, виробничих, фінансових та збутових можливостей фірми. Він покликаний визначити потенційні можливості фірми та заходи, які фірма має вжити задля забезпечення конкурентних позицій конкретному ринку.

Фінансовий аналіз дозволяє виявити основні «слабкі місця» у фінансовій стратегії підприємства і скоригувати діяльність фінансової системи з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У другому розділі було надано загальну характеристику ВП «Шахта

«Капітальна» ДП «Мирноградаугілля», описано види й напрями його діяльності, охарактеризовано продукцію, яку видобувають на шахті.

Проаналізовано техніко-економічні показники діяльності підприємства протягом 2019-2023 років, відображено зміну показників у динаміці та підведені підсумки.

Проаналізовано фінансовий стан підприємства протягом 2019-2023 років, розраховані різні види коефіцієнтів, що характеризують фінансовий стан підприємства, описана динаміка зміни показників.

Аналізом було встановлено основні проблеми фінансової діяльності підприємства: дефіцит коштів, низька платоспроможність: низький показник рентабельності власного капіталу; низька фінансова стійкість. Це загрожує можливими проблемами в погашенні зобов'язань у майбутньому, іншими словами - залежністю підприємства від кредиторів, утратою самостійності.

Підсумовуючі результати фінансової діагностики діяльності підприємства та проведеного аналізу ймовірності банкрутства, можна визначити, що фінансовий стан шахти є досить скрутний, підприємство є неконкурентоспроможним. Але, не зважаючи на збитковість, є передумови для розвитку в перспективі, якщо негайно вжити дієвих заходів щодо розгалуження діяльності підприємства, залучення висококваліфікованих менеджерів до керівництва та ефективного державного регулювання в добувній галузі промисловості. Покращення основних економічних та фінансових показників дозволить вивести шахту на новий рівень, а отже і покращити її конкурентоспроможність.

Розвиток підприємств вугільної галузі залежить від впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища і зумовлює пошук шляхів забезпечення їх стабільної роботи на основі проведення інноваційних і організаційних змін у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Враховуючи галузеві особливості функціонування вугледобувних підприємств, які пов'язані з монопродуктовим характером виробництва, їх інноваційний розвиток, як правило, пов'язують з технічним переоснащенням

та впровадженням техніко-технологічних рішень здатних забезпечити підтримку та збільшення виробничої потужності шахт. Впровадження нової техніки і технології в усіх підсистемах шахти дозволяє на деякий час підвищити ефективність роботи вугледобувного підприємства і поліпшити його техніко-економічні показники. Однак, постійне погіршення гірничо-геологічних умов відпрацювання вугільних пластів і негативний вплив цього фактору, що посилюється по мірі поглиблення гірничих робіт, надає більшої актуальності вирішенню завдання щодо розробки відповідного механізму формування стратегічних альтернатив розвитку вугледобувних підприємств на довгострокову перспективу.

У ринковій економіці ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств визначається прибутком – показником результативності роботи підприємства. Таким чином, фінансова стійкість будь-якого підприємства та його конкурентоспроможність – це зумовлюючі одна одну величини.

З метою підвищення рівня конкурентоспроможності ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» потребує реорганізації та вдосконалення системи управління. Підвищення конкурентоспроможності підприємства – це складне завдання, що полягає у розробці та реалізації таких програм як, навчання персоналу, вдосконалення організаційно-управлінської структури. У зв'язку з цим було запропоновано модель підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Також в роботі були надані практичні рекомендації щодо зниження собівартості продукції на основі виробництва конкурентоспроможної продукції. На шахті маються великі резерви для зниження витрат по електроенергії за рахунок поліпшення стану шахтної вентиляції, догляду за устаткуванням, правильної організації його планово-попереджувального ремонту, контролю за правильним режимом роботи устаткування, усунення розкиданості гірничих робіт, а також за рахунок спрощення схеми транспортування вантажів.

Були запропоновані заходи щодо поліпшення фінансового стану

підприємства, серед яких: поліпшення якості вугільної продукції, усунення цінових диспропорцій, диверсифікованість діяльності, оптимізація їх обсягу і структури грошових потоків.

Розробивши модель діагностики фінансової стійкості з застосуванням методу кореляційно-регресійного аналізу, ми визначили оптимальне значення коефіцієнта забезпеченості оборотного капіталу власних джерел, яке правильно визначило розмір необхідних запасів.

Отже, застосування запропонованих методичних підходів сприятиме покращенню якісної структури валових грошових потоків, основних індикаторів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності і рентабельності, зменшенню прояву кризових явищ у сучасних умовах господарювання та підвищенню конкурентоспроможності шахти

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення / М. Ю Аверіна // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – №9. – С. 92-100.
2. Азарова А.О. Підходи до формалізації механізму оцінювання фінансового стану підприємства / А. О. Азарова, О.В. Рузакова // Фінанси України. – 2016. – №12. – С.121-129.
3. Аналіз господарської діяльності. Навчальний посібник / За заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 384с.
4. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С.117-128.
5. Бень Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т. Г.Бень, С. Б. Довбня // Фінанси України. – 2017. – №6. – С.53-60.
6. Верланов О.Ю. Методологічні проблеми оцінки фінансового стану підприємств / О.Ю. Верланов // Економічні науки. Наукові праці. – 2019. – К. – Т. 38. Вип. 25. – С. 108-113. – URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2019/38-25-19.pdf> (дата звернення 15.04.2024)
7. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз. Навчальний посібник / Б.Є. Грабовецький; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вид. 2-ге, доповн. та переробл. – Вінниця: ВНТУ, 2019. – 84с.
8. Грязнова А.Г. Фінанси / А. Г. Грязнова, Е.В. Маркина, М.Л. Седова – М. : Фінанси і статистика, 2018. – 496 с.
9. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання / М. П. Денисенко // Економіка і держава. – 2019. – №12. - С. 61-65.
10. Денисенко М.П. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств / М.П. Денисенко, О.В. Зазимко // Агросвіт. – 2015. – №10. – URL: http://www.agrosvit.info/pdf/10_2015/10.pdf

11. Деркач О.В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємств / О.В. Деркач, О.П. Кавтиш // Ефективна економіка. – 2019. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2019> (дата звернення 17.04.2024)
12. Економічний аналіз. Навчальний посібник / П.М. Коюда та ін. – Х.: Компанія СМІТ, 2017. – 69с.
13. Івченко Л. І. Аналіз фінансового стану підприємства: інформаційне та методичне забезпечення / Л. І. Івченко // Фінанси, облік і аудит. – 2015. – Випуск 1 (25). – С.197-210.
14. Иониди Л.В. Комплексная оценка финансового состояния предприятия на основе нечетко-множественного подхода / Л.В. Иониди, А.А. Чалова // Институт экономики и права Ивана Кушнера. – 2017. – URL: <http://www.be5.biz/ekonomika1/r2017/3690.htm> (дата звернення 18.04.2024)
15. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: підручник / За ред. проф. А.Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2018. – 487 с.
16. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Г. Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2015. – 495 с.
17. Клементьєва О. Ю. Удосконалення інтегральної оцінки фінансового стану промислового підприємства / О. Ю. Клементьєва // URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення 15.04.2024)
18. Ковалевська А.В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А.В. Ковалевська, С.І. Асєєв // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2018. – № 3. – С. 163-169.
19. Ковтуненко К. В. Економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства: своєчасність процесу та достовірність результату: монографія / К. В. Ковтуненко, Л. П. Шацкова. – О.: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 254 с.
20. Ковтуненко Ю.В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства / Ю.В. Ковтуненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 8/2. – С. 40-41.

21. Козлянченко О. М. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства при загрозі банкрутства / О. М. Козлянченко // Актуальні проблеми економіки. – №10(112). – 2017. – С. 182-187.

22. Комариця Л.Л. Аналіз фінансового стану підприємства у кризових умовах економіки / Л. Л. Комариця, Ю.Г. Кіцак – URL: http://www.rusnauka.com/9_DN_2020/Economics/61392.doc.htm. (дата звернення 19.04.2024)

23. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування / Ткаченко І.П. – Кам'янське, ДДТУ, 2019 р.– 223 с.

24. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз підприємств / М.Я. Коробов. – К. : Знання, 2020. – 378 с.

25. Ларка М. І. Аналіз фінансового стану підприємства як засіб підвищення ефективності його діяльності / М. І. Ларка, Г.О. Лісовські // Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Технічний прогрес і ефективність виробництва». – 2013. – № 22 (995). – С. 168–174.

26. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства :навч. посіб. / Р.Л. Лупак, Т. Г. Васильців. – Львів :Видавництво ЛКА, 2016. – 484 с.

27. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник / Є. В. Мних – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2015. – 472 с.

28. Мягких І.М. Оцінка використання ресурсного потенціалу підприємств України в ринкових умовах / І.М. Мягких // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – № 33. – С. 199 – 203. 29. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 9. – С. 92-100.

29. Остап'юк Н.А. Методика оцінки фінансового стану підприємства в умовах інфляції / Н.А. Остап'юк // Вісник ЖДТУ. – 2015. – № 1(55). – С. 127 – 129.

30. Петленко Ю. В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник / Петленко Ю. В. – К.: Кондор, 2007. – 298 с.
31. Піскунов О.Г. Еволюція підходів до комплексної оцінки фінансового стану підприємства / О. Г. Піскунов, Н. Г. Метеленко, Т.П.Лободзинська – URL: http://economy.kpi.ua/files/files/11_kpi_2009.pdf (дата звернення 15.04.2024)
32. Приходько Н.І. Поняття фінансового стану підприємства: деякі аспекти його визначення / Н. І. Приходько // ФІП ФІП PSE. – 2020. – Т. 8. – С. 188–190
33. Руда Р.В. Оцінка фінансового стану підприємства : сутність та необхідність / Р.В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2020. – № 1(9). – С. 61 – 65. URL: <http://koris.com.ua/other/16818/index.html> (дата звернення 20.04.2024)
34. Рудницька О.М. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О.М.Рудницька, Я.А. Біленська // Вісник «Логістика». – 2019. – № 649. – С. 132-138
35. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту / Є.Г. Рясних. – К.:Академвидав, 2020. – 336 с.
36. Рясних Є.Г. Маржинальний аналіз резервів росту прибутку за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції і зниження собівартості / Д. Д. Сурмай, О. О. Орлов, Е. Г. Рясних // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. Вісник Херсонського національного технічного університету. – 2016. – № 23 (12). – С. 68-71.
37. Рясних Є.Г. Формування методичних підходів до визначення факторів інноваційного розвитку машинобудівних підприємств / Є. Г. Рясних, О. С. Олійник. – Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. - №5, Т.2. - С. 231-234
38. Рясних Є.Г. Актуальні питання комплексного оцінювання інноваційної діяльності підприємств : монографія / Орлов О.О., Гончар О.І., Ковальчук С.В., Рясних Є.Г. – Хмельницький: ХНУ, 2017. – 552 с.

39. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник // Г. В. Савицька. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2015. – 662 с.
40. Савченко О. С. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах / О. С. Савченко, Ю. М. Мельник // Маркетинг і менеджмент інновацій, – 2017. – № 1. – С. 192–203.
41. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.
42. Ткаченко С. О. Фінанси підприємств : навчальний посібник / С. О.Ткаченко. – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2018. – 312 с.
43. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Ю. М. Тютюнник, Л. О.Дорогань-Писаренко, С. В. Тютюнник. – Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. – 434 с.
44. Турило А.М. Методологічні підходи до оцінки фінансової діяльності підприємства / А. М. Турило // Фінанси України. – 2017. – №3. – С.100-104.
45. Уолт Кяран. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства : пер. з англ. – К.: Всеуито; Наук. думка, 2001. – 367 с.
46. Фаріон І. Д. Практикум з фінансового аналізу / За редакцією д.е.н., професора І. Д. Фаріона. – Тернопіль, 2015. – 207 с.
47. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г.Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.
48. Финансовый менеджмент : учебник для вузов / Под ред. Поляка Г.Б. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юнити-Дана, 2018. – 527 с.
49. Фінанси підприємств : підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. – 7-е вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2018. – 552с.
50. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. ко л. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2016. – 546с.

51. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
52. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Терещенко О. О., Невмержицький Я. І., Куліш А. П. та ін. / За заг. ред. О. О. Терещенко.- К.: КНЕУ, 2016. - 312 с.
53. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / Т. І. Лепейко, О.М. Миронова, К. В. Кривобок, К. Р. Немашкало. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2017. – 306 с.
54. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. — К.: КНЕУ, 2014. — 316 с.
55. Хотомлянський О.Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О.Л. Хотомлянський, П. А. Знахуренко // Фінанси України. – 2007. – №1. – С.111-118.
56. Чумак О. Економічна діяльність підприємств: сутність, концептуальна парадигма, регулювання / О. Чумак // Економічний дискурс. – 2019. – Випуск 2. – С. 104-112.
57. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз [Текст]: [навчальний посібник] / Шморгун Н.П., Головка І.В. – К.: ЦНЛ, 2016. – 528 с.
58. Ясінська В. В. Методичні аспекти комплексної оцінки фінансового стану підприємства / В. В. Ясінська, І. А. Бержанір // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної аграрної науки», 15–16 листопада 2017 р. / [редкол: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін.]. – К.: 2017. – С. 269–270.
59. Яцишин Н. Методика аналізу фінансового стану підприємства / Н. Яцишин // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Вип. 10. – Ч. 4. – С. 439–445.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Формули для розрахунку фінансових коефіцієнтів

1. Коефіцієнт росту валових продажів ($K_{РВП}$),

$$K_{РВП} = \frac{\text{Виручка за звітний рік} - \text{Виручка за попередній рік}}{\text{Виручка за попередній рік}},$$

$$K_{РВП} = \frac{\text{ст.3 (010) ф.2} - \text{ст.4(010) ф.2}}{\text{ст.4 (010) ф.2}}$$

2 Коефіцієнт валового доходу ($K_{ВД}$),

$$K_{ВД} = \frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Виручка від реалізації}},$$

за даними форми 2 слід підставляти наступні показники окремо для звітнього, окремо для базового років:

$$K_{ВД}^{ЗВ} = \frac{\text{ст.3 (050 чи 055) ф.2}}{\text{ст.3 (010) ф.2}} \quad \text{та} \quad K_{ВД}^{Баз} = \frac{\text{ст.4 (050 чи 055) ф.2}}{\text{ст.4 (010) ф.2}}$$

3. Коефіцієнт операційного прибутку ($K_{ОП}$),

$$K_{ОП} = \frac{\text{Прибуток до сплати процентів та оподаткування(збиток)}}{\text{Виручка від реалізації}},$$

за даними форми 2 слід підставляти наступні показники окремо для звітнього, окремо для базового років:

$$K_{ОП}^{ЗВ} = \frac{\text{ст.3 (170 чи 175) ф.2}}{\text{ст.3 (010) ф.2}} \quad \text{та} \quad K_{ОП}^{Баз} = \frac{\text{ст.4 (170 чи 175) ф.2}}{\text{ст.4 (010) ф.2}}$$

4. Коефіцієнт чистого прибутку ($K_{ЧП}$),

$$K_{ЧП} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Виручка від реалізації}},$$

даними форми 2 слід підставляти наступні показники окремо для звітнього, окремо для базового років:

$$K_{ЧП}^{ЗВ} = \frac{\text{ст.3 (220 чи 225) ф.2}}{\text{ст.3 (010) ф.2}} \quad \text{та} \quad K_{ЧП}^{Баз} = \frac{\text{ст.4 (220 чи 225) ф.2}}{\text{ст.4 (010) ф.2}}$$

ДОДАТОК Б

1. Коефіцієнт собівартості реалізованої продукції ($K_{РП}$),

$$K_{РП} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Виручка від реалізації}},$$

за даними форми 2 слід підставляти наступні показники окремо для звітнього, окремо для базового років:

$$K_{РП}^{ЗВ} = \frac{\text{ст.3 (040) ф.2}}{\text{ст.3 (010) ф.2}} \quad \text{та} \quad K_{РП}^{Баз} = \frac{\text{ст.4 (040) ф.2}}{\text{ст.4 (010) ф.2}}$$

2. Коефіцієнт витрат на реалізацію та управління ($K_{АЗ}$),

$$K_{АЗ} = \frac{\text{Витрати на реалізацію та управління}}{\text{Виручка від реалізації}},$$

за даними форми 2 і слід підставляти наступні показники окремо для звітнього, окремо для базового років:

$$K_{АЗ}^{ЗВ} = \frac{\text{ст.3 (070) ф.2} + \text{ст.3 (080) ф.2} + \text{ст.3 (090) ф.2}}{\text{ст.3 (010) ф.2}} \quad \text{та}$$

$$K_{АЗ}^{Баз} = \frac{\text{ст.4 (070) ф.2} + \text{ст.4 (080) ф.2} + \text{ст.4 (090) ф.2}}{\text{ст.4(010) ф.2}}$$

3. Коефіцієнт фінансових витрат та витрат від участі в капіталі ($K_{ФВ}$)

$$K_{ФВ} = \frac{\text{Фінансові витрати та витрати від участі в капіталі}}{\text{Виручка від реалізації}}$$

за даними форми 2 слід підставляти наступні показники окремо для звітнього, окремо для базового років:

$$K_{ФВ}^{ЗВ} = \frac{\text{ст.3 (140) ф.2} + \text{ст.3 (150) ф.2}}{\text{ст.3 (010) ф.2}} \quad \text{та}$$

$$K_{ФВ}^{Баз} = \frac{\text{ст.4 (140) ф.2} + \text{ст.4 (150) ф.2}}{\text{ст.4(010) ф.2}}$$

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 Показники ділової активності підприємства

Показник	Характеристика	Формула розрахунку
Коефіцієнт оборотності активів (K_{OA}).	Відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства.	$\phi.2p.035 / \phi.1(p.280(гр.3)+p.280(гр.4))/2$
Коефіцієнт оборотності запасів ($K_{OЗ}$).	Відображає число оборотів товарно – матеріальних запасів, повинен збільш.	$\phi.2p.040 / \phi.1(\Sigma(p.100-p.140)гр.3+\Sigma(p.100-p.140)гр.4)/2$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($K_{ДЗ}$)	Показує, скільки разів на рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки, повинен збільшуватися	$\phi.2p.010 / \phi.1(\Sigma(p.150-p.210)гр.3+\Sigma(p.150-p.210)гр.4)/2$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{КЗ}$)	Показує розширення або зниження комерційного кредиту, повинен збільшуватися	$\phi.2p.040 / \phi.1 \Sigma((p.620)гр.3 + (p.620)гр.4)/2$
Операційний цикл (ТОЦ)	Період часу між придбанням запасів й одержанням коштів від реалізації виробленої з них продукції.	Термін обороту запасів + термін обороту дебіторської заборгованості
Фінансовий цикл (ТФЦ)	Період часу, протягом якого грошові кошти вилучені з обороту.	Тривалість операційного циклу – термін обороту кредиторської заборгованості